

**Kallahdenniemi, osa 1:
Maisema- ja
kulttuurihistoriallinen
selvitys ja virkistysalueiden
yleissuunnitelma**

Kallahdenniemi,osa I:
Maisema- ja kulttuurihistoriallinen selvitys ja
virkistysalueiden yleissuunnitelma

© Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2005
Teksti: Tommi Kärki
Pohjakartta julkaistu kaupungingeodeetin luvalla § 022/2005
© Kaupunkimittausosasto, Helsinki 2005
Valokuvat: Tommi Kärki
Taitto: Jaana Collanus
Julkaisusarjan graafinen suunnittelu: Timo Kaasinen
Paino: Helsingin kaupungin hankintakeskus, digipaino
ISSN 0787-9024
ISBN 952-473-436-2

Esipuhe	5
1. Johdanto	7
2. Vuosaaren ja Kallahdenniemen historiaa	8
2.1 Alueen kehitys ja maisema ennen huviloita	8
2.2 Huvilayhdyskunnan kehitys	9
3. Kallahdenniemen nykytila	10
3.1 Sijainti maisemassa ja viherrakenteessa	10
3.2 Kaavoitustilanne	11
3.3 Alueen käyttö	11
3.4 Liikenne yhteydet ja ongelmat	11
3.5 Omistus, hallinto ja hoito	12
3.6 Rakennettu ympäristö ja huvilapuutarhat	12
3.7 Luonnonolosuhteet	12
3.8 Suojeltavat luonnonalueet	15
3.9 Maisemarakenne	16
4. Virkistysalueiden yleissuunnitelma	17
4.1 Suunnitelman tavoitteet	17
4.2 Virkistysalueiden yleissuunnitelma	17
5. Huvila-alueiden ominaispiirteet ja kehittämisperiaatteet	24
5.1 Huvila-alueiden ominaispiirteet	24
5.2 Huvila-alueet ja niiden kehittämisperiaatteet	25
5.3 Säilyneet huvilapuutarhat ja niiden erikoispiirteet	29
6. Kaavoituksessa huomioon otettavat ja suojeltavat ympäristöt	35
6.1 Luonnonympäristöt	35
6.2 Kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaat ympäristöt	35
7. Lähteet	39
8. Liitteet	41
Kuvailulehti	47

Tämän selvityksen tavoitteena on ollut kerätä perustietoja Kallahdenniemen asemakaavatyötä varten. Työssä on tuotu esiin Kallahdenniemen kulttuurihistoriaa, maiseman ja huvila-alueiden ominaispiirteitä sekä Kallahdenniemen erityiset luontoarvot ja alueen arvo koko Helsinkiä palvelevana virkistysalueena. Työssä on esitetty kaavoituksessa huomioon otettavat ja suojeltavat ympäristöt ja Kallahdenniemen virkistysalueiden yleissuunnitelma.

Samanaikaisesti maisemaselvitystyön kanssa on tehty Kallahdenniemen rakennusperintöä koskeva selvitys, joka on julkaistu kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja sarjassa 2005:8. Samaa aineistoa on julkaistu aiemmin Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston kaavoitusosaston selvityksiä sarjassa 2002:1.

Käsillä olevan raportin on laatinut arkkitehtiopilas Tommi Kärki kesällä 2001. Työtä ovat ohjanneet kaupunkisuunnitteluvirastossa toimistopäällikkö Matti Eronen, maisema-arkkitehti Raisa Kiljunen-Sirola, maisema-arkkitehti Maria Karisto ja arkkitehti Keiko Yoshizaki-Tyrkkö. Kallahdenniemen kulttuurihistoriasta on saatu tietoa Kallahdenniemen asukkailta ja erityisesti Torolf Lasseniukselta. Raportin laatimisen jälkeen Helsingin kau-

punkisuunnitteluvirastossa on tehty vuonna 2002 Helsingin merenrantapuutarhojen inventointi, jossa on esitetty uutta tietoa Kallahdenniemen huvilapuutarhojen arvosta. Kyseisestä inventoinnista on lisätty Paul Olssonin puutarhasuunnitelma kuva kappaleeseen 5.3. Raportin laatimisen jälkeen on tehty kaupunkisuunnitteluviraston ja Helsingin ympäristökeskuksen yhteistyönä Kallahdenniemen luontoselvitys ja maankäytön luontovai-
kutukset -raportti, jossa on tarkempaa tietoa alueen luonnosta kuin tässä raportissa. Kyseiseen selvitykseen liittyy myös raportti Kallahdenniemen ympäristön vesikasvillisuudesta ja Kallahdenharjun luonnonsuojelualueen ja Kallahden rantaniityn hoito- ja käyttösuunnitelmat.

Lisäksi Uudenmaan ympäristökeskus on tehnyt päätöksen erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan rajojen määrittämisestä Kallahdenniemellä.

Kallahden rakennusperintöä käsittelevän raportin on laatinut kaupunkisuunnitteluvirastossa arkkitehti Leena Makonen. Molempien raporttien valokuvat ovat Tommi Kärjen ottamia.

Helsingissä 15.9.2005

Raisa Kiljunen-Sirola

1. Johdanto

Kallahdenniemi sijaitsee Itä-Helsingissä, Vuosaaren kaupunginosassa. Alue on tunnettu hienoista uimarannoistaan sekä kauniista harjumaistemastaan ja luonnosta. Kallahdenniemi on tärkeä virkistysalue ja merkittävä kulttuurihistoriallinen kokonaisuus. Alueella on runsaasti viime vuosisadan alussa rakennettuja huviloita sekä säilyneitä puutarhoja. Suurin osa sen vanhasta rakennuskannasta on hyvässä kunnossa ja ympärivuotisessa asumiskäytössä. Helsingissä on jäljellä enää muutamia yhtä muuttumattomassa tilassa säilyneitä huvilayhdyskuntia.

Helsingiläinen kesähuvilakulttuuri eli kukoistustaan 1900-luvun alussa, jolloin Vuosaaren alue kuului Helsingin maalaiskuntaan. Nykyinen Itä-Helsinki oli tuolloin suosittua kesähuvila-aluetta ja yk-

seita kymmeniä kesähuviloita. Toinen maailmasota ja sen myötä loppunut Helsingin saariston höyrylaivaliikenne muuttivat koko itäisen saariston kesähuvilakulttuuria. Vuosaaren alueliitos Helsingin kaupunkiin aloitti alueella voimakkaan uudisrakentamisen aallon, jonka jälkeen kesähuviloita ei enää rakennettu.

Kallahdenniemellä on kaksi luonnonsuojelualuetta: Kallahdenharju ja Kallahdenniemen rantaniitty. Luonnonsuojelualueet ja niemeä ympäröivät vesialueet kuuluvat Suomen ehdotukseen Natura 2000-alueiksi. Lisäksi suunnittelualueella on useita arvokkaita kasvillisuuskohteita.

Raportissa on masema- ja luontoarvojen lisäksi tuotu esiin maiseman ja huvila-alueiden ominaispiirteitä sekä selvitetty säilyneiden puutarhojen arvoa. Kulttuurihistorialliset arvot ja alueelle

ominaiset piirteet pyritään ottamaan huomioon tulevassa suunnitteluprosessissa siten, että alue säilyttää jatkossakin asemansa kulttuurihistoriallisena kokonaisuutena.

Virkistysalueiden yleissuunnitelmassa on pääasiassa kartoitettu alueen yleisiä virkistysmahdollisuuksia. Niiden pohjalta on luotu suunnitelma, joka ottaa huomioon Kallahdenniemen luontoarvot sekä maisemalliset ja historialliset lähtökohdat. Suunnitelman tarkoituksena on laajentaa Kallahdenniemen virkistysalueiden tarjontaa. Suunnitelman pääpaino on kohdistettu toimivan reittiverkoston kehittämiseen ja ympäristön kulutuskeston parantamiseen.

2. Vuosaaren ja Kallahdenniemen historiaa

2.1 Alueen kehitys ja maisema ennen huviloita

Vuosaari liitettiin Helsingin kaupunkiin 1.1.1966. Sitä ennen Vuosaari oli kuulunut kylänä Helsingin maalaiskuntaan, joka nykyään on Vantaan kaupunki. Keskiajalla Vuosaari kuului Sipoon suurkuntaan. 1540-luvulta peräisin olevien veroluetteliden mukaan Vuosaaren kylässä oli 8 talonpoikaistilaa¹⁵ (kts. lähdeluettelon numerot).

Nämä tilat siirtyivät vähitellen kaupungin johtavien virkamiesten, rikkaiden porvareiden ja kirkkoherrojen omistukseen. He saivat niitä kruunulta lahjoituksina kuninkaan tai kaupungin hyväksi tehdyistä töistä. Harva uusista tilanomistajista kuitenkaan muutti Vuosaareen, joten vanhat tilalliset saivat yleensä jatkaa tilanhoidtajina. Tiloja yhdistelemällä syntyivät Nordsjön ja Rastbölen kartanot, jotka vaikuttivat Vuosaaressa aina 1900-luvulle saakka. Nykyinen Nordsjön kartano oli alkuperäiseltä nimeltään Henriksberg, vuodesta 1898 Backmanin tila.¹⁵

Helsingin kaupungin perustaminen 1550 ei sanottavasti vaikuttanut Vuosaarelaisien talonpoikien elämään. Sen sijaan kuninkaallisella laivatelakalla Norsö Bankstadilla, joka oli tuolloin valtakunnallisesti merkittävä yritys, oli suuri työllistävä vaikutus.

Se tarjosi työpaikan parhaimmillaan yli 200 työmiehelle. Telakka sijaitsi Vartiokylänlahden rannalla, nykyisen Rastilan leirintäalueen paikalla. Sen toiminta hiipui 1600-luvun aikana.

1700-luvulla Vuosaaressa sijaitsi myös kaksi tiilitehdasta. Toinen oli Puotilassa ja toinen Porslahden ratsutilan mailla. Tuotanto meni pääasiassa Viaporin linnoitustöihin ja lähialueelle mm. Herttoniemeen. Porslahden tiilitehtaan toiminta loppui 1765. Isojaon aikaan 1778 Vuosaaren asukasluku oli noin 30. Sadan asukkaan raja ylittyi 1800-luvulla.¹⁵ Alue oli tuon aikaisen mitapuun mukaan tyypillistä maaseutua. Lepäniemen, nykyisen Kallahdenniemen, maisema oli tuolloin kulotettua somerikko.

1800-luvun loppupuolella kiinnostus kohdistui Kallahdenniemen hiekka- ja soravarantoihin. Voimakkaasti laajentunut Helsingin kaupunki tarvitsi suuria määriä hiekkaa rakennustöihin. Pikku Kallahden puoleisilla rannoilla hiekka lastattiin kaljaaseihin, jotka kuljettivat sitä kaupunkiin. Hiekan laatu heikkeni nopeasti mitä syvemmälle harjua kaivettiin, ja se todennäköisesti pelasti Kallahdenniemen tuholta. Viimeiset kuljetukset suoritettiin 1900-luvun alussa.

Soranottoaikat ovat vielä nykyään-

kin näkyvissä. Pikku Kallahden ja Hepolahdenrannoilla on satoja metrejä pitkä ja 5–10 metriä korkea, jyrkkäreunainen rantavalli. Vuodelta 1878 peräisin oleva venäläinen topografikartta osoittaa, että harju oli kaivettu melkein kokonaan poikki nykyisen Osuuspankkiopiston kohdalta.

1900-luvun alussa Kallahdenniemi oli näkymiltään nykyistä avarampi. Tuolloin suuri osa soranottoaikoista oli vailla puus-toa tai vasta taimiasteella. Alue on sittemmin metsittynyt ja kuopat ovat jääneet puiden ja aluskasvillisuuden peittoon. Tarkkoja tietoja hiekkannoston laajuudesta ei ole, sillä maa-alueet, joilta hiekka nostet-

Kallahdenniemi vuonna 1873. Lähde: Venäläinen topografikartta, 1873. (kuva yllä)

Kallahdenniemi 1700-luvun lopussa. Lähde: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805, SKS, Tampere 1989.

tiin olivat yksityisomistuksessa. Kaikki mahdolliset dokumentit ovat edelleen yksityisarkistoissa tai hävinneet.¹⁸

1930-luvulla nykyisen Aurinkolahden asuinalueen paikalla oli Oy Saseka Ab:n tuotantolaitokset. Tehdas valmisti KAHl kalkkihiekkatiiliä sekä Siporex kevytbetonituotteita. Pääraaka-aineena oli hiekka ja kalkki, joita Vuosaaresta saatiin runsaasti. Kallahdenniemestä ei tiettävästi enää tuolloin nostettu hiekkaa.

Vuosaarella oli tärkeä asema Helsingin ilmapuolustuksen kannalta Neuvostoliitto-

laisten 26.2.1944 tekemässä ilmahyökkäyksessä. Neuvostokoneet harhautettiin nuotioiden ja valonheittimien avulla pudottamaan pomminsa Helsingin itäpuolelle. Suurin osa pommeista putosi Vuosaaren ympäristöön, mutta harvaan asuttu maalaiskunta koki minimaalisia menetyksiä. Ainoastaan yhden saunan todettiin tuhoutuneen.⁶ Kallahdenniemen muutamat pommiuopat ovat todennäköisesti syntyneet tuolloin.

2.2 Huvilayhdyskunnan kehitys

Helsingin nimitys Suomen pääkaupungiksi sekä maaseuduilta suuntautuneen muuttoliikkeen ansiosta kaupunkiin muodostui uusi vaurastuva porvaristo. Muun muassa kaupungin nopea kasvu, ilmansaasteet ja puhtaan luonnon ihannoitiin synnyttivät tarpeen muuttaa kesäksi pois kaupungista. Koskematon luonto, jota Helsingin ympärillä oli tuolloin runsaasti, tarjosi parhaan vaihtoehdon kaupungin vilinälle. Luonnollisesti 1700-luvulla vain varakkaimmilla säätyläisillä oli taloudelliset edellytykset tähän.

1800-luvun puoleenväliin mennessä kesäasunnot muodostivat jo asutun kaupungin ulomman kehän. Laajasalon rannat olivat ensimmäisinä vastaanottamassa kesäasukkaita, mutta pian sen jälkeen vuorossa oli Vuosaari.¹⁵ Varhaisimmat vieraat asuivat Skatan tilalla tai Kallahtelaisen asukkaiden torpissa ”kesävuokralaisina”. Ensimmäiset vierailijat olivat joko isäntäväen tuttavilla tai vaikutusvaltaisia ja tunnettuja henkilöitä. He maksoivat pienen rahallisen korvauksen kesämajoituksesta tai auttoivat tilanhoidossa. Lähdetietojen perusteella ensimmäiset kesävieraat saapuivat jo ennen 1800-luvun puoliväliä, joukossa mm. Alexis Stenvall sittemmin Aleksis Kivi.¹⁵

Nordsjön kartano osti Skatan ja Porslahden talojen maat Kallahdenniemestä 1800-luvun lopussa. Kallahdenniemi palstoitettiin käytännössä kokonaisuudessaan Rastilan talon maita lukuun ottamatta. Ennen vuosisadanvaihdetta kesäasukkaat rupesivat rakentamaan ensimmäisiä huviloita. Ne rakennettiin yleensä alueen tiloilta vuokratuille tonteille, jotka olivat kooltaan varsin pieniä. Vuokrasopimus solmittiin usein kymmeniksi vuosiksi eteenpäin. Myös maanomistajien tiedettiin rakentaneen huviloita, joita oli mahdollista vuokrata. Koko Kallahden alueella sijaitsi tuolloin kymmenisen kesähuvilaa ja muutamia vuokratorppia.

Ote Saaristoliikenteen höyrylaivareitistöstä.¹⁴

Huvilarakentaminen Kallahteen eteni verkaisesti 1900-luvun alkuun saakka. Käänteentekevä muutos tapahtui 31.8. 1910. Nordsjön kartanon 1800-luvun lopulla ostamista maista palstoitettiin 70 hehtaaria huvilatonteiksi. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen palstojen kysyntä kasvoi ja pian Kallahdenniemen ja Ramsinniemen parhaat paikat oli huvila-asutettu.

Huvilat valtasivat luonnonkauniin Kallahdenniemen ja sen lähirannat. Seitsemässä vuodessa rakennettiin peräti 17 huvilaa, jolloin alue menetti paljon alkuperäistä idylliään luonnonläheisenä ja rauhallisena retriittinä. Lyhyessä ajassa alueeseen kohdistunut voimakas kulutus, metsien hakkuut sekä paikoitellen ympäristöön kohdistunut välinpitämätön asenne jättivät jälkensä Kallahdenniemeen. Osa vuosisadan alussa muuttaneista suvuista vaihtoi kesäviikkopaikkaa.¹⁵

Samaan aikaan höyrylaivaliikenne Kallahdenniemeen vilkastui. Se mahdollisti helpomman yhteyden kaupunkiin ja edesauttoi osaltaan kesäasutuksen leviämistä. S/s Sibbo ja s/s Borgå pysähtyivät molemmat Skatan laituriin. 1900-luvun alussa Höyrylaivaliikenne Helsingin saaristossa oli elinvoimaisimmillaan. Huonot tieyhteydet korostivat laivayhteyksien tärkeyttä. Kallahdesta Helsinkiin maateitse matkaavan piti ensin kulkea lähes 25 km kärrypolkua Malmille, mistä oli junayhteys keskustaan.

Laivayhteys mahdollisti nopean ja mukavan yhteyden kaupunkiin. Matka Vuosaaresta Helsingin keskustaan kesti tunnin ja vartin. Keväisin kesäasukkailla oli mahdollista vuokrata höyrylaiva yksityiskäyttöön, jotta koko muuttokuorma voi-

tiin tuoda kerralla kotilaituriin. Maateitse muuttaminen olisi arvatunkin ollut vaivalloisempaa.

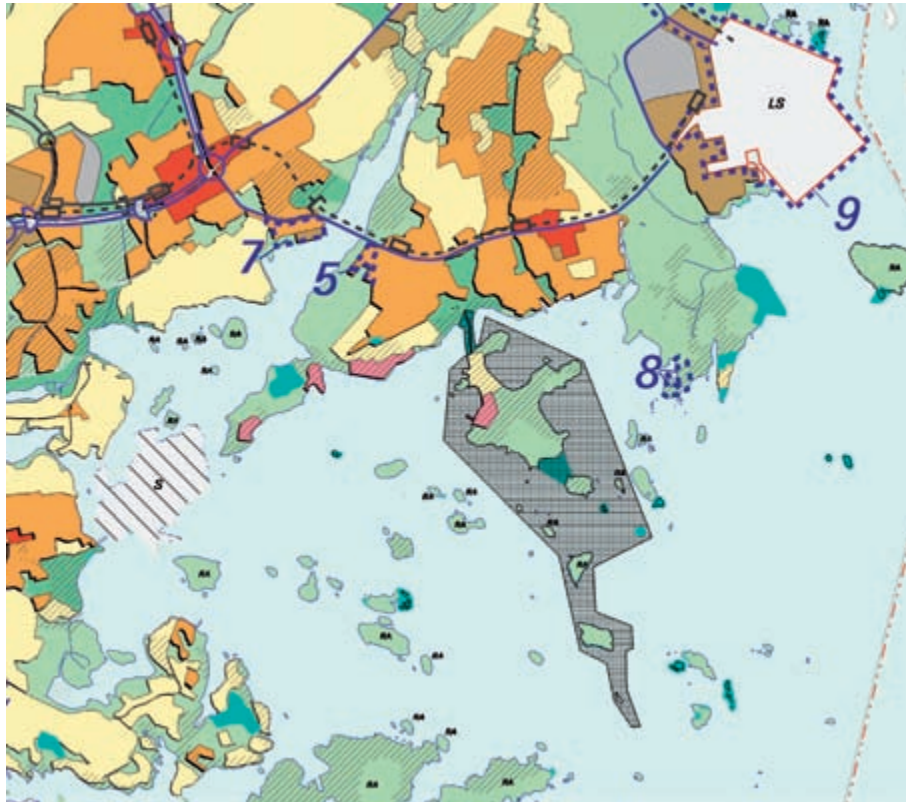
Laivat lähtivät Pohjoisrannasta ja päätepyssäkin toimivat joko Åsan tai Frejman/Greulingsin yhteislaiturit. Molemmat laiturit sijaitsivat Kallahdenniemen länsirannalla, Åsa pohjoisempana Lähdelahdessa ja Frejman/Greulingsin laituri hie- man etelämpänä Lähdeniemessä. Jälkimmäinen laitureista on yhä käytössä. Kuolinisku koko Helsingin alueen höyrylaivaliikenteelle tuli vuonna 1947, kun suurin osa liikennöivistä aluksista luovutettiin sotakorvauksina Neuvostoliitolle. Saman kohtalon koki myös s/s Kallvik.¹⁴

Maailmansotien välisenä aikana huviloita kohosi keskimäärin yksi puolesta toista vuodessa. Kallahdenniemellä oli tuolloin noin kolmekymmentä rakennusta. Seuraava vilkkaampi rakentamisen vaihe ajoittui vuosien 1954–56 välille, jolloin huviloita rakennettiin kolme vuodessa. Vuonna 1965 Kallahden ja sen lähirantojen tuntumassa oli kaiken kaikkiaan noin 80 rakennusta piha- ja huvilavartijoiden rakennuksia lukuun ottamatta. Varsinaisia huviloita tästä luvusta oli 58.

Nykyään huviloita on jäljellä 51 koko Kallahden alueella, mutta omistus on osittain siirtynyt pankeille, liikennelaitokselle ja ennen kaikkea Helsingin kaupungille. Vajaa puolet on yksityisomistuksessa ja noin 10 alkuperäisten sukujen hallinnassa. Huviloita ja etenkin torppia on purettu uudisrakentamisen tieltä. Viime vuosina on kuitenkin pyritty vaalimaan rakennusten alkuperäistä ulkoasua ja useita rakennuksia on kunnostettu.¹⁵

3. Kallahdenniemen nykytila

lässä avautuvat näkymät avomerelle ja pienille luodoille. Alueen pohjoispuolelle rakentuva Aurinkolahden asuinalue muodostaa voimakkaan maisemallisen vastakohtan Kallahdenniemelle.

Kallahdenniemen merkitys alueellisenä ja seudullisena virkistys- ja viheralueena on huomattava. Sen arvoa paikallisena lähivirkistysalueena on korostunut erityisesti eteläisen Vuosaaren jatkuva uudisrakentaminen.

Kapea Kallahdenharjun luonnonsuojelualueen kannas liittää niemen Vuosaaren muihin virkistysalueisiin. Rantareitti Uutelaan kulkee Kallahden ja Aurinkolahden asuinalueiden eteläosan rantabulevardia. Kulkuyhteys Pohjois-Vuosaareen on toteutettu kevyenliikenteenväylillä sekä Pohjavedenpuiston että Mustankivenpuiston kautta. Kävely-yhteyksiä on Meri-Rastilasta, Aurinkolahdesta sekä muualta Vuosaaresta.

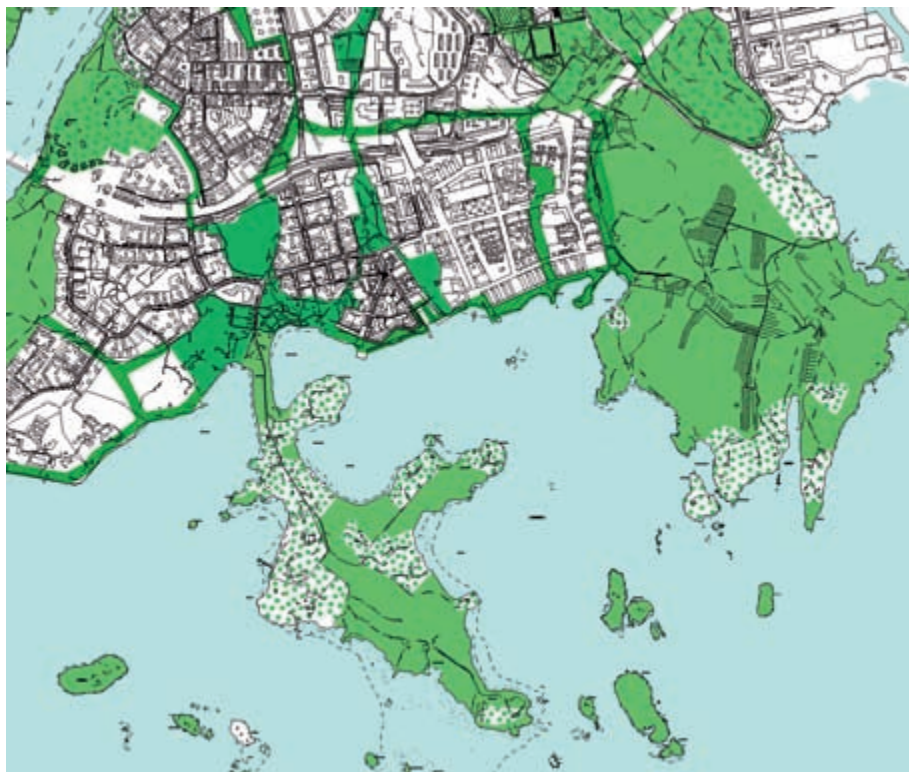
Kallahden liittyminen Vuosaaren viheralueisiin.

Ote yleiskaavasta.

3.1 Sijainti maisemassa ja viherrakenteessa

Kallahdenniemi on osa harjujaksoa, joka ulottuu Suomenlahdelta Hyvinkäälle. Se on Helsingin ainoa selvän harjannemuodon omaava pitkittäisharju.⁴ Kallahdenniemellä on suuri merkitys paikallisessa maisemarakenteessa, sillä sen sijainti Aurinkolahden ja Meri-Rastilan asuinalueiden suhteen on keskeinen.

Kapea harju yhdistää niemen pohjoisessa mantereeseen ja muualla alue rajautuu mereen. Maisemallisesti niemi rajautuu Ramsinniemeen ja Uutelan virkistysalueeseen sekä Skatanniemeen. Ete-

3.2 Kaavoitustilanne

Maakuntakaavassa Kallahdenniemi on osoitettu virkistysalueeksi. Alue on myös kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue. Kallahden rantaniitty ja Kallahdenharju on merkitty luonnonsuojelualueiksi. Kallahdenniemeä ympäröivät vesialueet kuuluvat Natura 2000-verkoston alueisiin.

Helsingin yleiskaavassa 2002 Kallahdenniemi on varattu virkistysalueeksi lukuunottamatta Kallvikintien asumiselle ja hallinnolle ja julkisille palveluille varattuja alueita. Yleiskaavassa on osoitettu myös luonnonsuojelu- ja Natura-alueet. Huvialueet on merkitty kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi alueeksi.

Niemellä toimivalla osuuspankkiopistolla on voimassa asemakaava nro 7826 (vahvistettu 8.6.1979), joka käsittää korttelin 54202 ja puistoalueen. Kortteli on merkitty opetustoimintaa palvelevien rakennusten korttelialueeksi. Muu osa Kallahdenniemestä on asemakaavoittamatonta.¹

3.3 Alueen käyttö

Kallahdenniemi on monipuolisten virkistys- ja ulkoilumahdollisuuksiensa ansiosta yksi Helsingin parhaista virkistysalueista. Sen sijainti on lähialueiden käyttäjien kannalta erinomainen. Kauniit maisemat ja luonnonsuojelualueet houkuttelevat alueelle paljon ulkoilijoita. Kesäisin alue on vilkkaassa virkistyskäytössä. Kallahdenniemen uimaranta on seudullisesti tunnettu ja lämpimänä kesäpäivänä rannalla on runsaasti käyttäjiä. Uimareiden ja auringonottajien lisäksi ranta on myös purjelautailijoiden suosiossa. Talvet ovat Kallahdenniemellä kesää hiljaisempia. Virkistystoiminta rajoittuu hiihtolatuun, joka kiertää Kallahdenniemen, mikäli meri on jäässä.

Virastoilla, yhteisöillä sekä yrityksillä on kiinteistöjä ja tiloja käytössä Kallahdenniemellä. Kaksi vanhaa huvilaa toimii kesäkuukausien ajan koululaisten päiväsiirtoloina. Molemmissa on päivisin n.100 lasta kolmen viikon ajan. Toinen päiväsiirtoloista toimii talvisin levytysstudiona.

Osuuspankkiopistolla on henkilöstökoulutus- ja majoitustoimintaa läpi vuoden. Samalla tontilla toimii helsinkiläisen Sali-bandyseura Viikinkien harjoitteluhalli. Lepäniemessä sijaitsevan Huoneistokeskus Oy:n koulutus- ja majoitustilat ovat myöskin ympärivuotisessa käytössä.

Tulevaisuudessa Kallahdenniemeen kohdistuva käyttäjäpaine lisääntyy. Lähialueiden väkiluvun on arvioitu kasvavan 15 000 asukkaalla vuoteen 2006 mennessä. Uudisrakentamisen myötä vähenevät myös yhtenäiset luontoalueet.

Vuonna 1994 suoritettua käyttäjätutkimuksen tulosten mukaan alueen luonto viehättää monia käyttäjiä. Ulkoilijoita miellytti lapsille sopiva matala hiekkaranta, alueen siisteys ja merellinen ympäristö. Tutkimus osoitti odotetusti, että aluetta käytetään kesäisin huomattavasti enemmän kuin talviaikaan.⁸

Helsingin kaupungin liikuntaviraston merellinen osasto on pitänyt kirjaa käyttäjistä vuosittain. Kallahdenniemen ulkoilupuiston, Kallahdenniemen uimarannan sekä Kallahden kainalon uimarannan käyttäjämäärät on tilastoitu päivittäin kesäkaudelta 2001. Käyttäjämäärät on laskettu kesätyöntekijöinä toimineiden uimavalvojen toimesta. Ulkoilupuiston osalta määrät on arvioitu.

4.6.–12.8. suoritettujen käyttäjämäärälaskelmien perusteella ulkoilupuisto on Kallahdenniemen suosituin virkistysalue. Tänä ajanjaksona siellä kävi noin 27 000 ulkoilijaa. Kallahdenniemen uimaranta rantalentopallokenttineen keräsi noin 18 000 kävijää. Kallahdenniemen kainalon uimarantaa käytti hieman alle 6 000 ihmistä kesän aikana.

3.4 Liikenneyhteydet ja ongelmat

Vuosaaren ja Rastilan metroasemilta on lyhyt kävelymatka Kallahdenniemelle. Suunnittelualueelle on ajoyhteys Vuotieltä, Vuosaaren pääväylältä, Meri-Rastilan kautta Meri-Rastilantietä ja Vuosaaresta Leikosaarentietä pitkin. Autotietä reunustaa luonnonsuojelualueen läpi kulkeva

Kallahdenniemen maanomistussuhteet. Valkoiset alueet ovat yksityisomistuksessa, vaaleanvihreät alueet omistaa Helsingin kaupunki. Lähde: Kiinteistökartta. Helsingin kaupungin Kiinteistövirasto. 2001

kapea kevyenliikenteenväylä. Kallvikintie haarautuu Meripaaden- ja Leppäniementeiksi niemen keskivaiheilla.

Liikenneongelmat korostuvat kesäisin. Lämpimänä päivänä uimarannassa käy runsaasti ihmisiä ja suurin osa heistä saapuu alueelle omalla autolla.⁸ Uimarannan parkkipaikka on kapasiteetiltaan riittämätön. Autot pysäköidään parkkipaikan täyttyessä tien reunaan tai metsään uimarannan läheisyyteen. Koska uimarannalta ei ole ajoyhteyttä varsinaiselle parkkipaikalalle, syntyy paljon kohtaavaa liikennettä, joka häiritsee kapean tien liikennöitävyyttä.

Aurinkolahdesta ja Ramsinniemenstä suuntautuva virkistyskäyttöpaine ohjautuu luonnonsuojelualueen aroille rannoille ja harjun rinteille, jotka kuluvat voimakkaasti. Vaikka suuri osa alueelle saapuvista virkistäytyjistä käyttääkin autoa, pyöräilijöiden ja kävelijöiden määrä on suuri.

3.5 Omistus, hallinto ja hoito

Suuri osa Kallahdenniemen tiloista on yksityisessä omistuksessa. Yksityisomistus on keskittynyt pääasiassa Kallvikintien huvila-alueelle sekä Leppäniemeen. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilaston mukaan Kallahdenniemellä asui vuoden 2001 alussa 45 henkilöä. Helsingin kaupunki on ostanut ja vuokrannut muutamia tontteja kiinteistöineen kerhoille ja yhteisöille. Vuokralaiset ovat velvoitettuja hoitamaan rakennuksia.

Kaupunki omistaa Kallahdenniemen maa-alasta noin kaksi kolmasosaa. Nii-

hin kuuluvat mm. Kallahdenharjun ja Kallahdenniemen rantaniityn luonnonsuojelualueet, Kallahden ulkoilupuisto sekä valtaosa suunnittelualueen rannoista. Luonnonsuojelualueiden hoidosta vastaa Helsingin kaupungin rakennusviraston viherosasto. Uimaranta ja muut virkistysalueet ovat kaupungin liikuntaviraston hoidossa.

Suunnittelualueelle on laadittu Helsingin kaupungin rakennusviraston toimesta Kallahdenniemen luonnonhoitosuunnitelma 2000–2009, joka koskee kaupungin omistamia metsämaita. Tavoitteeksi on asetettu elinvoimainen, valoisa ja monimuotoinen metsä. Näkymät merelle säilytetään. Metsien hoidosta vastaa Helsingin kaupungin rakennusviraston viherosasto.³

3.6 Rakennettu ympäristö ja huvilapuutarhat

Kallahdenniemen rakennuskanta on edustava kokonaisuus suomalaista kesähuvila- ja pientaloarkkitehtuuria. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät huvila-alueet koostuvat 1900-luvun alun huviloista ja myöhemmin rakennetuista omakotitaloista. Rakennettu ympäristö on säilynyt pääpiirteissään muuttumattomana viimeiset 30 vuotta. Suunnittelualueen rakennuskantaa sekä sen rakennussuojelukohteita käsitellään tarkemmin osassa kaksi. Kesähuvilakulttuuriin liittyi läheisesti myös puutarhanhoito. Puutarhat ja pihat olivat olennainen osa rakennettua ympäristöä. Osassa suunnittelualueen puutarhoista on edelleen vaikutteita varhaisen 1900-luvun pihajäsentelystä. Kallahdenniemellä

on kahdeksan kohdetta, jotka edustavat alueella vallinnutta monimuotoista puutarhakulttuuria. Niitä on käsitelty tarkemmin kohdassa 5.3, säilyneet huvilapuutarhat.

3.7 Luonnonolosuhteet

Topografia

Kallahdenniemi on pinnanmuodoltaan vaihteleva. Niemen pohjoispäässä on selvä, kapea harjuseläanne, joka jatkuu leveämpänä niemen kärkeen saakka. Eteläpäässä sijaitseva Kuningattaren kalliainen saari on maankohoamisen seurauksena kuroutunut osaksi niemeä. Kapealle kannakselle, joka erottaa "saaren" niemestä, on muodostunut laajahko rantaniitty.

Alueen korkein kohta on Heposaaren huippu, joka on 17 metriä merenpinnan yläpuolella. Rantaniitty niemen eteläkärjessä sekä Heposaaren ja Kallahdenniemen välinen kannas ovat alueen alavimpia yhtenäisiä alueita, keskimäärin 0,5 metriä merenpintaa ylempänä. Oman mielenkiintoisen lisänsä alueen topografiaan tuovat vanhat soranottoaikat. Ne muodostavat niemen itäpuolelle yhtenäisen ja erittäin jyrkän "rantatörmän".

Maa- ja kallioperä

Kallahdenniemi on pitkäisharju, joka on syntynyt Itämeren Baltian jääjärvi -vaiheessa n. 12 000 vuotta sitten jäätiköltä virranneen joen suulle.⁴ Alueella on runsaasti siirtolohkareita sekä rapakiveä, joka on lähtöisin Viipurin rapakivialueilta. Maa-perä on moreenia, jonka päällä on hiek-

Källvik. Rantanäkymä.

kaa ja hietaa. Kallio on huuhtoutunut paikoitellen esiin moreenin alta.

Lajittuneet maakerrokset muodostavat pääsääntöisesti yli kolmen metrin vahvuisen kerroksen. Harjun geomorfologista merkitystä korostaa sen sijainti, sillä meri on yleensä tasoittanut harjumuodostelmia vedenalaisiksi selänteiksi. Kallahdenniemi on ollut valtakunnallisen harjujen-suojeluohjelman piirissä jo vuodesta 1984 lähtien ainoana kohteena Helsingistä. Kallahdenniemen lisäksi suojelualueeseen kuuluvat vedenalaiset selänteet Kutusärkän saaren eteläpuolelle saakka.

Pienilmasto

Alueella vallitseva tuulensuunta on etelälounaasta ja ilmasto on merellinen. Rannalla tuulee lähes poikkeuksetta, mutta tiheän puuston ansiosta niemen sisäosissa on paljon suojaisia alueita. Rantavyöhykkeiden rehevät tervaleppäkasvustot sekä ruovikot ovat pienilmaston kannalta merkittävässä asemassa. Ne suojaavat rantatontteja kolealta merituulelta ja parantavat niiden kasvuolosuhteita. Ilman suojaavaa puustoa puutarhakulttuuri ei olisi sanottavasti kukoistanut Kallahdenniemen tuulisimmilla länsirannoilla. Kesäisin vanhat sorakuopat ja metsäaukeat ovat paahteisia ja kuivia. Kylmiä ja kosteita pohjoisrinteitä suunnittelualueella on hyvin vähän.

Pikku Kallahden ja Rivelinlahden hiekkarannat ovat nopeasti lämpeneviä aamupäivärantoja. Ne ovat myös tuulioloiltaan yleistä uimarantaa tyynempiä, sillä

ne sijaitsevat suojassa vallitsevalta tuulelta. Varsinaisia tuulensolia ei ole. Kylmäilmajärviä löytyy alueen vanhoista sorakuopista, mutta niistä ei ole haittaa asutukselle.

Uimaranta ja rantaniitty ovat tuulisia alueita. Kummallakaan ei ole suojaavaa puustoa niiden pohjois- ja itäosia lukuun ottamatta. Niityn ylittävän tien varressa kasvaa pieniä tervaleppiä, jotka suojaavat kävelijää tuulelta.

Luonnonalueiden kasvillisuus

Kallahdenniemi on kasvillisuudeltaan monipuolinen kokonaisuus. Sen pääpuulajeja ovat mänty ja kuusi. Metsät ovat koko niemen alueella pääosin kuivaa kangasmetsää. Tuoreita, lehtomaisia kankaita on vähän. Pensaskerros, jossa kasvaa etupäässä pihlajaa, on niukka.

Kallahdenharjulla kasvaa keskimäärin 150-vuotiaita elinvoimaisia kilpikaarnamäntyjä. Harjun luoteisosan rannassa on kapea tervaleppävyöhyke, missä kasvaa pensaserikoisuutena yksittäinen lehtokuusama.² Pihlaja ja koivu viihtyvät valoisimmilla paikoilla koko niemen alueella. Metsän kenttäkerros koostuu mm. mustikasta, puolukasta, sianpuolukasta sekä variksenmarjasta.

Huomionarvoisimmat tervaleppä- ja mesiangervokasvustot ovat Heposaaren ja Leppäniemen tyvissä sekä paikoitellen rantavyöhykkeillä. Heposaarenniemen tyven kannas on alava ja kostea, koska se syntynyt maankohoamisen vaikutuksesta. Vielä 1930-luvulla tämä alue oli puuton.¹⁵

Leppäniemen tyven tervaleppäkorpi on syntynyt keskelle hiekkaista deltakangasta, ilmeisesti vanhaan pommikuoppaan. Rehevissä kasvustoissa esiintyy runsaasti eri kasvilajeja. Biotoopeina nämä tervaleppäkorvet ovat harvinaisia pääkaupunkiseudulla, siksi myös suojelemisen arvoisia.¹¹

Kuningattaren saaren pohjoispuolella sijaitseva rantaniitty on yksi Etelä-Suomen parhaiten säilyneistä ja samalla Kallahdenniemen merkittävin yksittäinen kasvillisuuskohde. Se on saanut alkunsa n. 200 vuotta sitten maankohoamisen tuloksena. Neljän hehtaarin kokoinen rantaniityn läpi kulkee soratie. Luonnonsuojelualueelle on perustettu opastettu luontopolku. Niityllä kasvaa muutamia pienikokoisia tervaleppiä. Koska niitty on keskimäärin puoli metriä merenpinnan yläpuolella, se saattaa ajoittain jäädä kokonaan veden alle. Merivesi ja etenkin jäät ovat muokanneet niityn kasvillisuutta ja edesauttaneet niityn avoimena pysymistä.

Vesiolot ja rannat

Vesitalouden kannalta alue on tyypillistä harjualuetta. Moreenimaa ei pidätä sanottavasti vettä, joten sitä ei keräännä alueella oleviin painanteisiin. Pohjaveden pinta on suurin piirtein merenpinnan tasolla, joten lakialueet ja rinteet ovat kuivahkoja. Kallahdenniemi kuuluu vedenhankinnan kannalta tärkeään pohjavesi-

Kallahdenharjun luonnonsuojelualueen harjumännikkö.

Kallahdenharjun rannat ovat paikoin kuluneita.
Kuva luonnonsuojelun itärannalta.

alueeseen. Alueella ei kuitenkaan ole pohjavedenottoja.² Alueella on lähteitä, joista Lähdeniemien rannassa sijaitseva on aikoinaan ollut yhteiskäytössä. Siitä ei tiettävästi enää ole nostettu vettä. Paikalla sijaitseva tontti (Källvik) on nimetty tämän lähteen mukaan.

Rannat ovat Kallahdenniemenissä vaihtelevia. Hiekka ja kalliorannat vuorottelevat niemenympäri. Hiekkarantoja on Kallahdenniemen luonnonsuojelualueen molemmin puolin, Rivelilahden rannalla sekä uimarannan alueella. Yhtenäisimmät ruovikot ovat rantaniityn ja uimarannan välittömässä läheisyydessä sekä Pikku-Kallahdella.

Kallahdenniemen länsipuolen kivikkorannat ovat syntyneet todennäköisesti rakkolevien mukanaan kuljettamista pikkukivistä, joihin leväkasvusto on kiinnittynyt. Yhden aarin alalle kerääntyy vuosittain noin 5 kuutiometriä rakkolevää. Niiden mukana on arvioitu kulkeutuvan keskimäärin 100 kiveä vuodessa. Rantaan ajautuvat levät ja vesikasvien jätteet muodostavat nk. kasautumisrannan eli rydän. Lahoava rytä on käytännössä komposti, jossa viihtyvät monet pieneliöt sekä rikaruoholuonteinen kasvillisuus.¹³

Kuluneisuus

Lisääntyneen virkistyskäytön seurauksena alueeseen kohdistuu suuri kulutus. Kallahdenharju muodostaa kapean selkärangan, jota pitkin kaikki alueelle suuntautuva liikennöinti tapahtuu. Kesäisin ja varsinkin lämpimällä ilmalla uimarantaan kulkevat jalankulkijat ovat käyttäneet polkuja, jotka seuraavat tietä harjun länsirinteellä. Harjun pinta on paikoitellen hyvin kulunutta Ison Kallahden rantavyöhykkeillä. Jyrkät rantatörmät, joilta kenttäkasvillisuus on kulunut pois, ovat alkaneet erodoitua tallauksen ja valuvien sadevesien takia.

Uimarannan alueella, missä ympäristöön kohdistuva kulutuspaine on voimakas, muutokset kasvillisuuteen ovat olleet huomattavimpia. Autojen pysäköiminen metsään on kuluttanut herkkää kenttäkerrosta. Uimarannan läheisyydestä alkava rantaniitty ei ole sanottavasti kärsinyt kulutuksesta. Alueella on pitkospuita ja kylttejä, joissa kehoitetaan välttämään kuljeskelua ohjattujen reittien ulkopuolella.

80-luvun lopulla tehtiin myös sarja istutuskokeita, joilla tutkittiin kulumavaurioiden paikkaamista ympäristöstä kerätyil-

lä kenttäkerroksen varvuilla ja taimitarhasta hankituilla paakkutaimilla. Kesä 1987, jolloin istutuskokeet suoritettiin, oli poikkeuksellisen kylmä ja sateinen. Sen todettiin haitanneen kasvien kasvua, mutta vähentäneen kulutusta, koska ulkoilijoiden määrä oli ollut vähäisempi. Kumpikaan istutustavoista ei ollut selvästi toista parempi, vaan molemmat koealat vaikuttivat samanlaisilta. Osa kasveista oli kukkinut, mutta varsinaista kasvua tai leviämistä ei havaittu.⁵

Eläimistö ja linnusto

Kallahdenniemen matalat ruovikkorannat sekä tiheät rantalepikot aluskasvillisuutensa ovat tärkeitä lintujen pesimäalueita. Suunnittelualueen eteläpuolella sijaitsevat hiekka- ja kallioluodot ovat merkittäviä alueita lintujen pesinnän sekä muuttolintujen levähdysten kannalta.

Helsingin ympäristökeskuksen vuosina 1996–1997 suorittaman Lintuatlas-selvityksen mukaan Kallahdenniemenillä tavattiin toiseksi eniten pesiviä lintulajeja koko Helsingin alueella: yhteensä 105 eri lajia. Ainoastaan Helsingin Viikki oli lajistollisesti aavistuksen verran monipuolisempi 106 pesivällä lajilla.¹² Lajistollisesti runsaita lintukohteita yhdistävä tekijä oli tutkimuksen mukaan merenranta-alueet ja niiden rantametsät sekä erilaiset kulttuuriympäristöt. Niemellä sijaitsee kaiken kaikkiaan viisi linnustokohdetta, joista kolme on luokiteltu paikallisesti arvokkaiksi (luokka III). Kuningattaren rantaniitty ja Kuningattarenlahti kuuluvat arvokkaisiin lintualueisiin (luokka II).

Kallahdenniemiellä on runsas avo-
maan- ja lehtimetsän peruslintulajisto.
Alueella on tavattu myös luonnonsuoje-
lulain tarkoittamia uhanalaisia ja erityi-
sesti suojeltavia lajeja kuten kangaskiu-
ru. Sen elinympäristö on kuiva kangas-
metsä ja se viihtyykin Kallahdenniemen
ulkoilupuiston alueella.

Uhanalaisen pikkutikan on todettu pe-
sivän kahdessa suunnittelualueen koh-
teista: Heposaaressa ja Kuningattaren-
lahtea ympäröivissä rehevissä tervalepi-
koissa. Pikkutikka viihtyy ns. hoitamat-
tomissa ympäristöissä ja tiheissä ranta-
metsiköissä, joissa on kuollutta puuai-
nasta. EU:n lintudirektiivin liitteessä I (eri-
tyisiä suojelutoimenpiteitä vaativia laje-
ja) mainittu räyskä ei pesi Kallahden Na-
tura-alueen luodoilla, mutta saalistaa alu-
een matalikoilla.¹⁹ Arvokkaat linnusto-
alueet on esitetty liitteessä 1.

Eläimistöltään Kallahdenniemi on var-
sin niukka. Eläimet pääsevät lintuja lu-
kuun ottamatta alueelle ainoastaan Kal-
lahdenharjua pitkin. Koska kaupunkira-
kenne ulottuu aivan Kallahdenniemen tun-
tumaan, suunnittelualueen lajistoon ei-
vät kuulu arat suurnisäkkäät tai villieläi-
met. Nisäkäs-, matelija- sekä sammak-
koeläinhavainnot tukeutuvat pitkälti yleis-
öhavaintoihin. Niiden mukaan alueella
on nähty sisiliskoja, sammakoita, oravia,
myyriä, lepakoita sekä mm. vaivaispääs-
täinen. Kallahdenniemessä on joskus ta-
vattu myös kettu, supikoira ja hirvi. Ha-
vaintojen ajankohdista ei ole tietoa.

3.8 Suojeltavat luonnonalueet

Kallahdenniemi kuuluu valtioneuvoston
3.5.1984 vahvistamaan **valtakunnalliseen
harjijensuojeluohjelmaan**. Aluerajaus kä-
sittää koko Kallahdenniemen luonnonsuo-
jelu- ja vesialueet. Lisäksi suojeluohjel-
maan kuuluvat suunnittelualueetta ympäröi-
vät vedenalaiset hiekkaselänteet kallio-
ja soraluotoineen Kutusärkän eteläpuolelle
saakka. Alue on kooltaan noin neljä kilo-
metriä pitkä ja kilometrin leveä.

Kallahdenharjun luonnonsuojelualue
on rauhoitettu luonnonsuojelulain nojal-
la vuonna 1973 (Uudenmaan lääninhäl-
lituksen päätös No 157/9.1.1973). Aluetta
on laajennettu pohjoissuuntaan vuonna
1990 (Uudenmaan lääninhallituksen pää-
tös YMT 631/5.6.1990)

Kallahden rantaniityn luonnonsuojelu-
alue on rauhoitettu Uudenmaan läänin-
hallituksen päätöksellä 1993.

Natura 2000-ehdotukseen kuuluva
alue on kooltaan 252 hehtaaria. Siihen
kuuluvat Kallahdenharjun luonnonsuoje-
lualue, Kallahden rantaniityn luonnonsuo-
jelualue sekä suunnittelualueetta ympäröi-
vät vesialueet Kutusärkän saaren ete-
läpuolelle saakka. (Valtioneuvosto teki
päättöksen Euroopan Yhteisön Natura
2000-verkoston Suomen ehdotuksen hy-
väksymisestä 20.8. 1998. Alueen mata-
lat, hiekkaiset merenpohjat kuuluvat luon-
totyyppiin vedenalaiset hiekkasärkät. Alu-
eella pesii lintudirektiivin liitteen I lintu-
lajeja. Maa-alueet edustavat pääkaupun-
kiseudulla harvinaisia luontotyyppisiä, joilla
on edustava kasvillisuus.)¹

Kallahdenniemen Natura 2000-ehdo-
tukseen kuuluvan alueen rajaus on sama
kuin valtakunnallisella harjijensuojeluoh-
jelmalla, mutta maa-alueista siihen kuu-
luvat vain jo olemassa olevat luonnon-
suojelualueet. Harjijensuojeluohjelman
piirissä on koko Kallahdenniemi ympäröi-
vine hiekkaselänteineen.

Helsingin kaupungin ympäristökeskuk-
sen luontotietojen mukaan seuraavat kas-
villisuuskohteet ovat arvokkaita Helsin-
gissä (luokka I) ja paikallisesti arvokkaita
(luokka III).

Kallahden rantaniityn luonnonsuojelualue (I) (Kuningattaren kannas)

”Helsingin hienoimpia ja laajimpia me-
renrantaniitykokonaisuuksia, myös pieniä
hiekkarantalaikkuja.” Huomattavimpia
harvinaisluontoisia kasveja alueella ovat
suola-arho, käärmeenkieli, merimaltsa,
särnäputki, nyylähaarikko, ketomaruna,
kierumatar, pensaikkotatar ja tammi.¹¹

Leppäniemen tyven korpi- ja lehtoalue (II)

”Kohde on soistunut metsämaan pai-
nauma, ilmeisesti pommikuoppa. Sen re-
hevä kasvillisuus muodostaa jyrkän vas-
takohdan ympäröiville deltakankaille. Kor-
vessa kasvaa valtakunnallisesti vaaran-
tuneeksi luokiteltu kämmekkä sääsken-
valkku (vuonna 1993 kymmenkunta yk-
silöä). Muita viljavuutta osoittavia kas-
veja ovat sudenmarja, lehtotähtimö, luh-
tasara, isotalvikki ja metsätähtimö. Kuo-
pasta länteen lehtoisuus jatkuu selvänä
venerannan polulle asti. Lähellä mökke-
jä kasvaa yllättäen imikkääkin.”¹¹

Lähdeniemen rantaniitty (III)

”Yksityismaalla erittäin hyvin säilynyt le-
veä, useita vyöhykkeitä käsittävä meren-
rantaniitty sekä hiekkaranta sen ylä- ja
länsipuolella. Varsin jyrkkä vastakohta itä-
puolisen uimaranta-alueen melkoisen
kuluneille niityille. Kahdessa kohdassa
vesirajassa kasvaa mutayrttiä. Rikkaasta
kasvistosta lueteltakoon lituruoho (me-
renrantahietikolla runsaana; erikoista!),
merisinappi, pensaikkotatar, kierumata-
ra, suola-arho (runsas), morsinko (mel-
ko runsas), rantanätkelmä, merinätkel-
mä, suolasolmukka ja keltaängelmä.”¹¹

Lähdenokan kärki (III)

”Edustavaa kivikkoista merenrantaniityä.
Matalassa vedessä melko paljon muta-
yrttiä.”¹¹

Kallahden rantaniityn ruovikko.

Heposaarenniemen kainalo (III)

“Pieni, mutta edustava sisälahtien harvinaista perukkatyyppiä edustava merenrantaniitty. Kasvistossa mm. käärmeenkieli, harvinainen ruskokaisla, hina, särmäputki, hernesara, luhtavilla (harvinainen merenrannoilla), solmuvihvilän merenrantarotu ja hentosuolake.”¹¹

Edellä mainittujen kasvillisuuskohteiden tarkat rajaukset ovat liitteessä 2.

3.9 Maisemarakenne

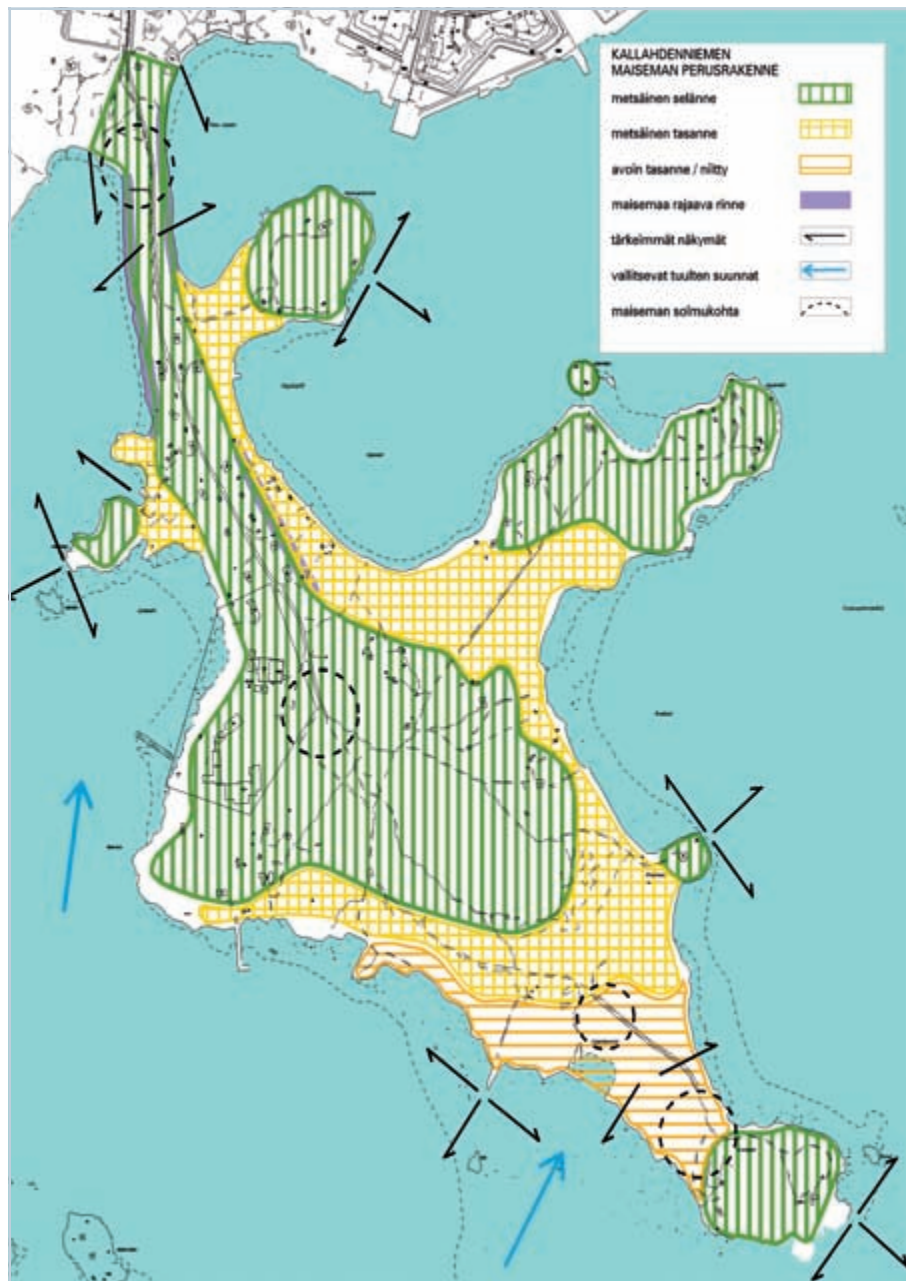
Kallahdenniemi on suuntautunut kaakosta luoteeseen mannerjään perääntymissuun-

nan mukaan. Maisemanperusrungon päätekijä on metsäinen harjuselänne, jolla on kallioydin. Alueen pohjoisosan harjuselänne kilpikaarnamäntyineen vaihtuu tasaisemmaksi ja alavammaksi kangasmetsäksi niemen eteläosiin edettäessä. Tilallisesti kapea harjuselänne ja eteläosien kangasmetsät ovat hyvin erilaisia. Eteläosan metsä on tiivistä ja ulkoasultaan homogeenistä. Yleistunnelma on aavistuksen verran ryteikköinen, mutta kuitenkin miellyttävä. Harjulla kasvavat, paikoitellen valtavat männyt taas päästävät runsaasti valoa lomaansa, jolloin puut erottuvat yksilöinä. Harjumännikkö

muodostaa suunnittelualueen merkittävimmän puoliavoimen tilakokonaisuuden.

Kallahdenniemellä vallitseva maisematilatyyppi on sulkeutunut. Näkymälinjoja ei muodostu niemen sisäosissa ja näkymät ympäröivään maisemaan avautuvat vasta rannan läheisyydestä. Avoimia tiloja on vähän. Merkittävin niistä on Kallahden rantaniitty, joka on pysynyt maisemallisesti ennallaan jo vuosisadan ajan. Rantaniityn halki kulkee tie, jonka länsireunassa kasvaa tervaleppiä. Ne tuovat tieympäristöön mittakaavan tuntua ja suojaavat kulkijaa mereltä puhaltavalta tuulelta. Ilmastollisesti rantaniitty on suojaaton ja kylmä. Rantaniityn avoin yleisilme jatkuu luoteeseen uimarannan suuntaan. Uimarannan laajat ruovikot kasvavat kesäisin hyvin korkeiksi jolloin avoin tila sulkeutuu puoliavoimeksi. Maisemavauriota niemellä on kaksi. Ensimmäinen on Kallvikintien puolivälin tienoilla oleva sorakuoppa, jossa sijaitsee Osuuspankkiopiston laajennusrakennus ja liikuntahalli. Sorakuopan reunat on jätetty vaille käsittelemättä, mikä antaa kohteelle “tilapäisluonteisen” vaikutelman. Yhtälailla kuopan pohjalla sijaitseva parkkipaikka on jäsentelyltään ja pinnoitteiltaan epämääräinen. Toinen maisemavauriokohteista on pääuimarannan nykyinen parkkipaikka, joka sekin on perustettu vanhan soranottoaikan päälle. Parkkitilaa on runsaasti, mutta liikennejärjestelyt puuttuvat kokonaan. Siinä paikka on oivallinen autoille, koska se ei näy ympäristöön.

Maiseman solmukohtia on neljä: Kuningattaren rantaniityn molemmat päät, Kallvikintien, Rantapaadentien ja Leppäniementien risteys sekä Kallahdenniemen luonnonsuojelualueen pohjoispää. Paikat ovat maisematilallisesti mielenkiintoisia. Risteysalue on liikenteellisistä syistä tärkeä. Alueen toiminnallisia painopisteitä ovat uimaranta, päiväsiirtolat, luonnonsuojelualueet sekä näiden lähiympäristöt.

Kartta 1. Maisemarakenne.

4. Virkistysalueiden yleissuunnitelma

4.1 Suunnitelman tavoitteet

Suunnittelun tavoitteena on yhdistää luonnonsuojelu, virkistyskäyttö, mahdollinen lisärakentaminen sekä säilyttää alueen kulttuurihistorialliset että maisemalliset arvot. Tärkeää on, että alue palvelee ihmisiä tulevaisuudessakin virkistys- ja viheralueena. Korostamalla alueen luontomaisema- sekä kulttuurihistoriallisia arvoja, Kallahdenniemen virkistyskäyttömahdollisuuksia voidaan kehittää.

Edellä mainitut arvot tekevät alueesta erinomaisen opetuskohteen lähialueiden koululaisille. Koululaisten lisäksi, alueella toimivien kesäsiirtoloiden lapset sekä ulkoilijat voisivat tutustua alueen historiaan ja luontoon. Kallahdenniemen käyttöpaine tulee lähitulevaisuudessa lisääntymään merkittävästi, sillä lähelle rakentuva Aurinkolahden asuinalue valmistuu vuoteen 2006 mennessä. Tuolloin Vuosaaren asukasmäärän on arvioitu olevan n. 45 000. Uudet asukkaat tarvitsevat alueita luonnossa liikkumiseen, sen tutkimiseen ja ulkoiluun. Suunnitelman yhtenä ja kenties merkittävimmistä tavoitteista on näiden mahdollisuuksien varmistaminen ja lisääminen. Suunnittelua vaikeuttaa erityisen herkkä ja monimuotoinen luonto, johon alueille kohdistuva kulutusaine on jo jättänyt jälkensä.

Luonnonsuojelumääräyksistä johtuen, rantaniityn ja harjun alueilla virkistystoimintaa tulee ohjata merkityille reiteille. Suunnitelma pyrkii löytämään parempia ratkaisuja kulunohjaukseen ja luontoon kohdistuvan kulutuksen vähentämiseen. Muilla alueilla suunnitelma pyrkii parantamaan ja vahvistamaan nykyisiä virkistysmahdollisuuksia.

4.2 Virkistysalueiden yleissuunnitelma

Virkistysalueiden yleissuunnitelma koskee pääasiassa Helsingin kaupungin omistamia maa-alueita Kallahdenniemellä. Suunnittelualaue on jaettu kuuteen osaluueeseen, jotka ovat pohjoisesta luki-

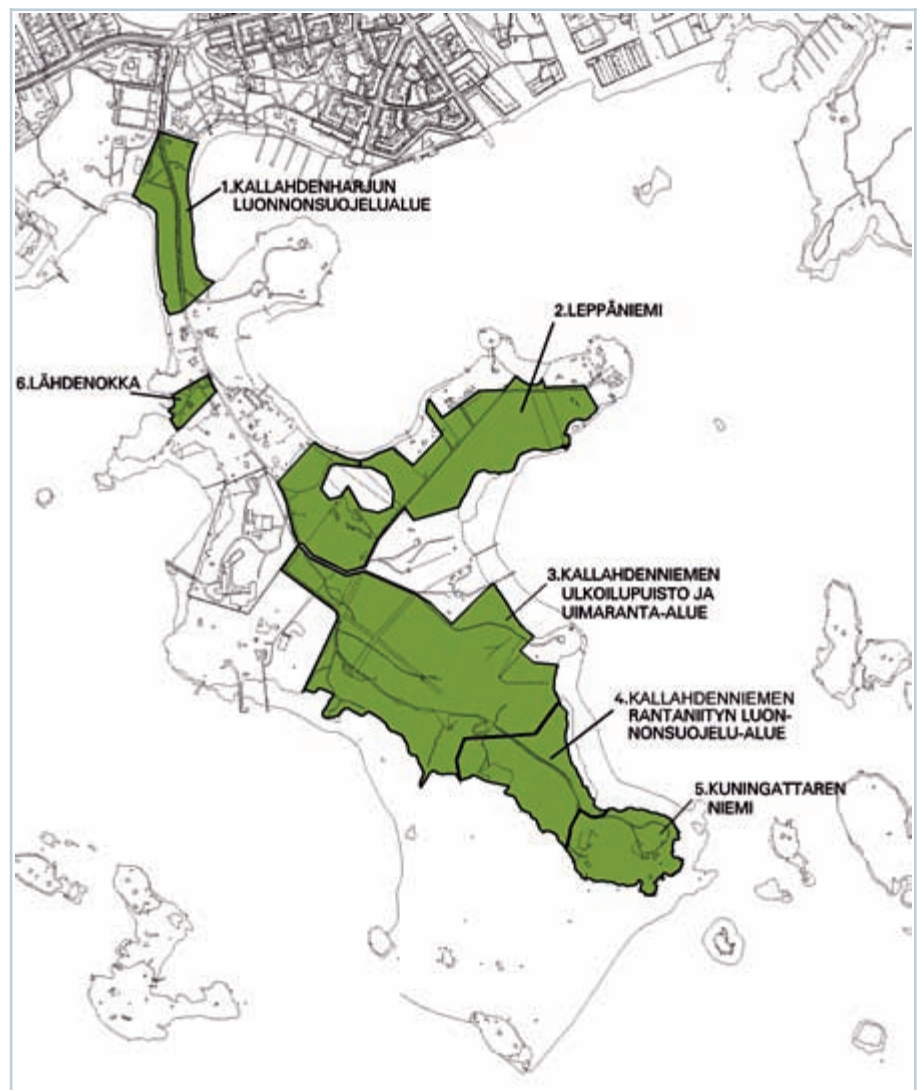
Lähdenokka, Leppäniemi, Kallahdenniemen ulkoilupuiisto ja uimaranta, Kallahdenniemen rantaniityn luonnonsuojelu-alue sekä Kuningattarenniemi (kartta 2).

1. Kallahdenharjun luonnonsuojelualue

Kallahdenniemen luonnonsuojelualueille on tekeillä Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen toimesta hoito- ja käyttösuunnitelma, jossa alueiden reitistö ja hoito suunnitellaan tarkemmin. Sen vuoksi tämän ra-

portin yhteydessä luonnonsuojelualueiden virkistyskäytön ja hoidon tavoitteisiin painudutaan lyhyesti. Nykyiset luonnonsuojelualueet ovat Kallahdenniemen viheralue-
runkon tärkeimpiä osia. Luonnonsuojelu-
alueiden virkistyskäyttömahdollisuudet ovat rajalliset. Niillä saa liikkua ainoastaan merkityjä reittejä pitkin, jotta alueiden luontoarvot säilyisivät. Pyrkimyksenä on säilyttää arvot, joiden vuoksi luonnonsuojelu-
alueet on alun perin perustettu.

Kartta 2. Virkistysaluesuunnitelman osa-alueet.

Luontoarvojen säilymisen kannalta on tärkeää saada kulku keskitetyksi pääreiteille. Kulunohjaus jo perustetuille poluille vähentäisi pienten sivupolkujen käyttöä. Nykyään luonnonsuojelualueella polut risteilevät maastossa ja pirstovat sen pieniksi saarekkeiksi. Tilanne on pahin Kallahdenharjun pohjoisosassa, minne on muodostunut selvä polkuverkosto. Alueelle rakennetut portaat ja muut rakenteet ovat huonossa kunnossa ja mitoitukseltaan riittämättömiä.

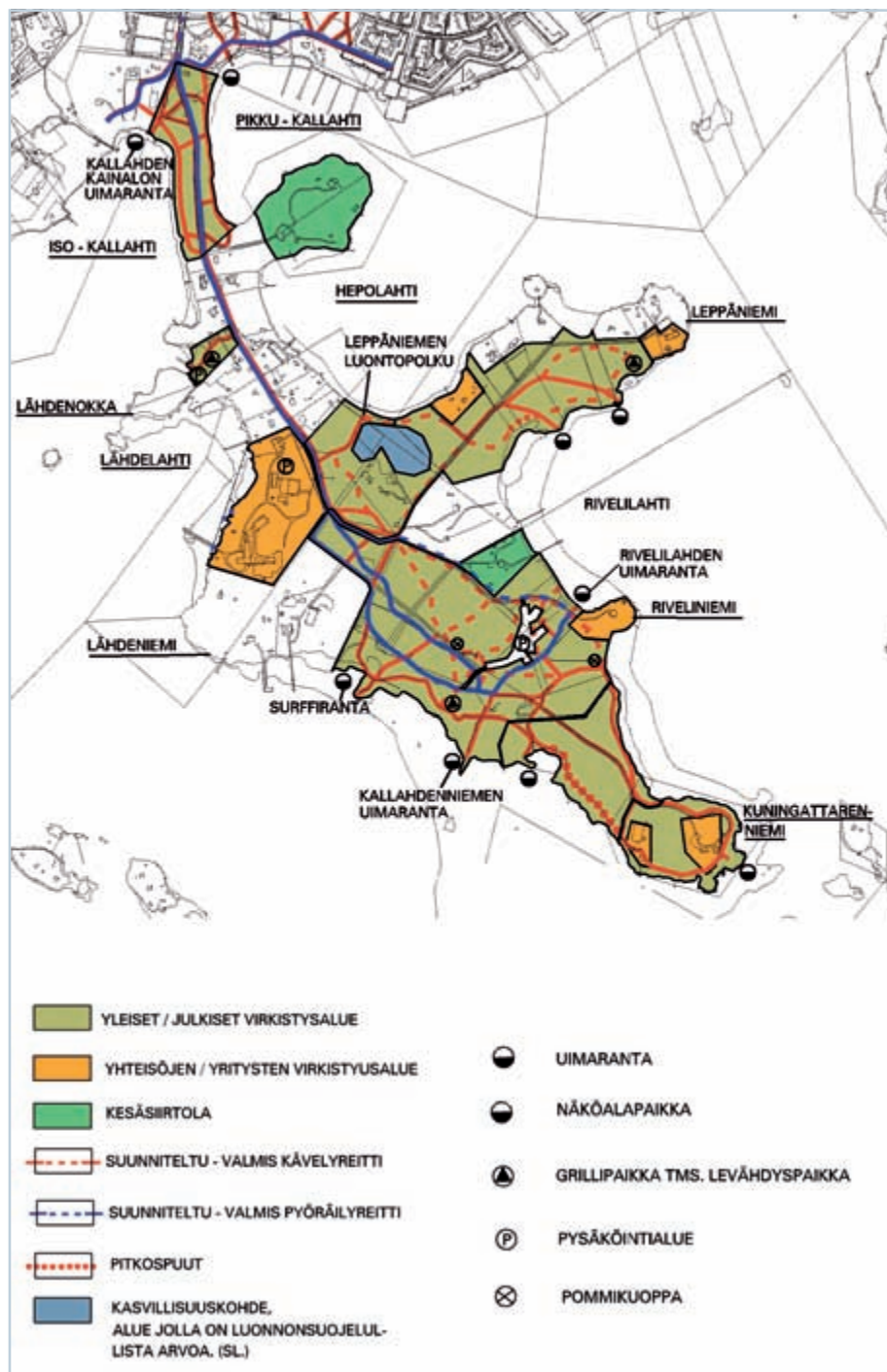
Kallahdenharjulle tulisi ottaa käyttöön kaksi rantareittiä, joista harjun itäpuo-

lella kulkeva reitti toteutettaisiin osin puisella kansirakenteella. Normaaaleja pitkospuita leveämmät, laiturimaiset rakenteet istuisivat vaihtelevaan maastoon hyvin ja ne linjattaisiin eniten käytetyn polun päälle. Käsijohteilla kansirakenne saadaan suljettua siten, että liikkuminen tapahtuu merkittyä reittiä pitkin. Ratkaisu säästäisi alueen kulutukselle herkkää kasvillisuutta.

Länsipuolen polkuja on kunnostettu kivituhkalla ja reunatuennoin, joten ne ovat valmiiksi hyvässä kunnossa. Polku kulkee nykyään rantavyöhykkeen ylä-

reunassa, noin 5 metrin päässä vesirajasta. Lännenpuoleisen rannan polun pohjoispäähän tehdään Y-risteys, jolla voidaan ohjata kulkua kahdesta suunnasta. Toinen haara johtaa polkua pitkin Kallvikintielle ja toinen Kallahdenniemen kainalon uimarannalle. Molempiin paikkoihin johtaa nykyään useita pieniä polkuja.

Kallahdenharjun luonnonsuojelualueen kangasmetsä on yksi niemen herkimmistä ympäristöistä ja se on kärsinyt voimakkaasti kulutuksesta. Lisäksi suojelualueen rantoja käytetään kesäisin auringon-

Kartta 3. Virkistysalueiden yleissuunnitelma ja reitistö.

Kallahdenharjun länsirannan pohjoispään polkuverkostoa.

ottoon ja uimiseen. Esitetyt ratkaisut vähentäisivät alueen läpikulun aiheuttamaa kulutusta. Reittien tarkoituksena ei ole ohjata ihmisiä luonnonsuojelualueen rannoille, vaan alueen ohi Kallahdenniemen ulkoilupuistoon. Rantojen uimakieltoa korostetaan kylteillä, joissa vedotaan luontoarvojen säilymiseen.

2. Leppäniemi

Leppäniemen alue on nykyään vähäisessä virkistyskäytössä. Osittain siksi, että alueella ei ole yleiseen käyttöön osoitettuja ulkoilupaikkoja ja sen sijainti on syrjäinen yleisen uimarannan suhteen. Kallahdenniemen käyttöpaineen jakamisen kannalta on oleellista, että Leppäniemeen suunnitellaan myös uusia ulkoilumahdollisuuksia.

Leppäniemeen perustettava luontopolku antaisi ulkoilijoille mahdollisuuden tutustua Kallahdenniemen monipuoliseen kulttuurihistoriaan, luontoon sekä alueelta avautuviin maisemiin. Polku tukeutuisi pitkälti olemassa olevaan reitistöön ja palvelisi kaikkia käyttäjäryhmiä.

Luontopolku alkaisi Osuuspankkiopiston kohdalta ja jatkuisi itään Hepolahden rantaan metsätietä pitkin. Rannalle ei perustettaisi yleistä uimarantaa, mutta sitä voisi luonnollisesti käyttää uimiseen. Polku jatkuisi rantatörmää pitkin etelään, jolloin se kiertäisi arvokkaaksi merkityn Leppäniemen tyven korpi- ja lehtoalueen. Kasvistokohde merkittäisiin kylteillä, jotka kertovat kohteen metsätyypistä ja kasvilajeista yleisellä tasolla. Harvinaisia kasvilajeja ei mainittaisi, koska lajisto on uhanalaista. Jatkosuunnittelussa

tulee ottaa huomioon Uudenmaan ympäristökeskuksen päätös erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan rajojen määrittämisestä Kallahdenniemellä 2003.

Luontopolku kohtaisi Helsingin kaupungin liikuntaviraston venepaikan Leppäniemen tyvessä. Polku ohjattaisiin kohti Leppäniementietä liikuntaviraston tilan ohi metsätietä pitkin. Leppäniementiellä polku kulkisi tien pohjoista laitaa kaupungin omistamalle metsäalueelle saakka, missä polku ylittäisi tien. Se linjataan metsään nykyisiä reittejä mukaillen. Polun varrelle pystytettäisiin kylttejä, jotka kertoisivat mm. Kallahdenniemen geomorfologiasta, metsistä sekä eläimistöstä.

Leppäniemen kärjen eteläpuolella sijaitseva Helsingin kaupungin omistama tontti toimii luontopolun kääntöpaikka-

na. Nykyään siellä on tulentekopaikka, uusi laituri sekä pari huoltorakennusta. Alueelle perustettaisiin mahdollisesti pieni parkkipaikka, joka edesauttaisi rannan käyttöä uimapaikkana. Ensisijaisesti ranta-aluetta kuitenkin kehitettäisiin palvelemaan luontopolun käyttäjiä.

Maisemallisesti Leppäniemen etelärannan Vran tila on kaunis. Näkymät aukeavat etelään ulkomerelle ja länteen Rivelinlahdelle. Aurinko paistaa rannalle koko päivän, joten on mahdollista, että paikasta tulisi suosittu uimapaikka ja retkikohde. Kivikkoinen ranta kuitenkin vähentää auringonottajien määrää, mutta uimisen kannalta se on kelvollinen.

Polku jatkuisi levähdyspaikalta rantaan myötäillen Rivelinlahden pohjukkaan. Alueella on linnustollisesti tärkeä tervaleppämetsikkö sekä laaja ruovikko. Kyltit kertoisivat alueella esiintyvistä linnuista sekä metsä- ja rantatyypeistä. Kosteikkoalueille tulisi rakentaa pitkospuut, sillä rantavyöhyke on erittäin kostea. Polku ohjattaisiin takaisin Leppäniementien suuntaan yksityismaiden läpi, missä se liittyisi Helsingin kaupungin liikuntaviraston tilan ohittavaan metsätiehen. Reitti jatkuisi Kallahdenniemen ulkoilupuiston suuntaan Leppäniementien pohjoisreunaa seuraten.

Leppäniemelle tyypillinen rantavyöhyke.

Nykyisestä Kallvikintien ja Leppäniemen tien risteyksestä polku jatkuisi kolmeen suuntaan. Varsinainen luontopolku kääntyisi pohjoiseen Leppäniementien yli vanhaan sorakuoppaan. Toinen haaroista jatkuisi suoraan itään Kallvikintien yli kohti uimarantaa Kallahdenniemen ulkoilupuistoon. Viimeinen reittivaihtoehto seuraisi Kallvikintietä etelään Rivelinlahden rannalle.

Hiekkakuopassa, josta on nostettu hiekkaa viimeksi yli 100 vuotta sitten, polku kulkisi kanjonimaisessa tilassa. Kohteenä hiekkakuoppa ei sinällään ole arvokas, mutta hiekkannoston vaikutukset

Liian kapeat portaat luonnonsuojelualueella.
Metsittynyt hiekkakuoppa

Kallahdenniemen maisemaan ovat olleet merkittäviä. Suomessa on lisäksi pohdittu viime vuosina vanhojen sorakuoppien maisemallisia arvoja sekä etsitty ratkaisuja niiden aiheuttamien maisemavaurioiden hoitoon. Kallahdenniemessä ongelmaa ja yhtä "ratkaisumallia" voisi tutkia kävelemällä metsittyneissä kaivannoissa. Polku jatkuisi sorakuopasta takaisin lähtöpisteeseen ja liittyisi uuteen kevyenliikenteen väylään.

Rakenteet joilla polku toteutettaisiin olisivat keveitä. Sorakuopan yhteyteen tarvittaisiin portaita, jotta rinteet säästysivät kulutukselta, ja että liikkuminen olisi helppoa. Kosteilla ja erityisen herkillä alueilla käytettäisiin pitkospuita. Metsämailla polku pinnoitettaisiin hakkeella tai purulla. Valmiita rantateitä käytettäisiin hy-

väksi polkua linjattaessa, perustaminen ei vaatisi liikaa resursseja eikä pilkkoi metsämaita.

3. Kallahdenniemen ulkoilupuisto ja uimaranta

Ulkoilupuiston alue käsittää koko keski- sen Kallahdenniemen. Ulkoilupuisto rajoittuu Rantapaaden- ja Kallvikintien väliin. Etelässä alue päättyy nykyiseen uimarannan parkkipaikkaan. Ulkoilupuisto on hyvin yhdenmukainen puustollisesti sekä maisemallisesti. Valoisa mäntymetsikkö on suosittu ulkoilu- ja virkistysalue. Alue on luonnonhoitosuunnitelman piirissä, jonka mukaan puustoa harvennetaan yksittäisten puiden osalta. Laajempia harvennuksia on odotettavissa vasta 20 vuoden kuluttua.

Ulkoilupuiston reittiverkostoa täytyisi parantaa samoin periaattein kuin muitakin reittejä suunnittelualueella. Polut ovat runsaan käytön takia levenneet ja etenkin risteyskohdissa varvikot ovat kulumineet pois. Suurin polku, joka alkaa Kallvikintien ja Rantapaadentien risteyksestä ja päättyy uimarannalle, on päällystetty kivituhkalla. Se on tarpeeksi leveä, että sitä pitkin voi pyöräillä ja työntää esimerkiksi lastenrattaita. Mittakaavallisesti se sopii hyvin metsäiseen ympäristöön.

Pienempiä polkuja, jotka liittyvät tähän reittiin, olisi parannettava. Vaikka kyseessä ei olekaan luonnonsuojelualue, kulunohjaaminen pääreiteille olisi suotavaa. Ohjaamisen ei tarvitsisi olla luonteeltaan ehdotonta vaan pikemminkin kehoittavaa. Käytännössä se tarkoittaa kulua estävien aitojen tai käsijohteiden sijasta tolppia tai maalimerkkejä puissa.

Uusi yhteys ulkoilupuiston läpi on tarpeellinen, mikäli Leppäniemen luontopolku toteutuu. Polku rakennettaisiin ulkoilupuiston pääreitiltä pohjoiseen Leppäniementien ja Kallvikintien risteykseen, missä luontopolku risteytyy kolmeksi uudeksi poluksi. Toteutus olisi samanlainen kuin pääreitilläkin; noin kaksi metriä leveä kivituhkapinnoitteen raitti, joka linjataan puiden lomaan lakialueita kiertäen. Mikäli on mahdollista, polut perustettaisiin jo olemassa olevien polkujen päälle.

Uusia polkuyhteyksiä tarvitaan myös ulkoilupuiston eteläpäähän, missä on suunniteltu Rivelinlahden käyttöönottoa uimarantana. Reittien tulisi olla mitoitus- ja linjaukseltaan sellaisia, että

myös pyöräilijät voisivat käyttää niitä. Pyöräilijöille tulisi myös osoittaa alue, jonne pyörät olisi turvallista jättää.

Rivelinlahden rantaa on suunniteltu laajennettavaksi. Nykyasussaan se ei houkuttele ulkoilijoita, sillä ranta on jäsenykseltään epämääräinen ja usein roskainen. Lisäksi se on nk. aamupäiväranta, jolle aurinko ei paista enää iltapäivällä. Pelkkä ympäristön siistiminen ja uimakoppien sekä käymälöiden rakentaminen vähentäisi pääuimarannan käyttöpainetta kesän vilkkaimpina päivinä. Rannan parhaita puolia on sen suojainen sijainti. Tuulisenakin päivänä rannalla on yleensä aivan tyyntä.

Ulkoilupuiston ja uimaranta-alueen välinen maasto on hyvin kulunutta. Autojen pysäköinti metsään on kuluttanut kasvillisuutta vaikka pysäköintiä on yritetty estää kivilohkareilla.

Rivelinlahden ja yleisen uimarannan välisellä alueella on pysäköintialue. Vanhaan hiekkakuoppaan syntynyt alue on kooltaan suuri ja jäsentelyltään olematon. Parkkipaikan käytön kehittämiseksi on olemassa suunnitelma, joka pyrkii jäsentämään pysäköintialuetta siten, että autoja mahtuisi useampaan riviin. Kooltaan alue pysyy samanlaisena. Lisäksi alueelle on kaavailtu tilaa linja-autoja varten.²⁰

Uimarannalle on suunniteltu uusia rakennuksia, joihin kuuluvat tilat uima- valvoijille, varastoja sekä rantakahvila. Rakennukset sijoittuvat nykyisten autopaikkojen viereen uimarannan pohjoispuolelle.

Kallahdenniemeä ympäröivät laajat ruovikot.

4. Kallahdenniemen rantaniityn luonnonsuojelualue

Rantaniitty on yksi suunnittelualueen tärkeimmistä linnusto- ja kasvistokohteista. Avoin ja lähes puuton niitty poikkeaa maisemallisesti täysin muusta suunnittelualueesta. Vuodesta 1993 lähtien alue on ollut luonnonsuojelualue. Alueelle on perustettu pienimuotoinen pitkospuupolku, jonka varrelle on pystytetty kylttejä kertomaan alueen linnuista ja kasveista.

Niityllä on luontainen kyky kestää kulutusta paremmin kuin esimerkiksi suunnittelualueen kangasmetsillä. Jäät ja suolainen vesi ovat altistaneet kasvit kulutukselle ja muuttuville kasvuolosuhteille. Tietty kasvit, kuten esimerkiksi käärmeenkieli, ovat siitä huolimatta erittäin herkkiä tallaukselle ja muulle fyysiselle kulutukselle. Sen vuoksi on tärkeää, että kulkua ohjataan alueella vastaisuudessakin.

Viereinen uimaranta aiheuttaa myös rantaniitylle kulutuspaineen. Auringonotto on pääsääntöisesti keskittynyt uimarannalle, mutta niityllä ja sen läheisyydessä pyöräillään ja pelataan pallopelejä. Kaikille rannankäyttäjille ei ole myöskään selvää, että luonnonsuojelualueella saa kulkea vai merkittyjä reittejä pitkin.

Rantaniittyä halkova tie muodostaa pääyhteyden Kuningattarenniemeen, jota pitkin hoidetaan saaren huoltoliikennettä. Kuningattaressa ulkoilevat käyttävät

rantaniityn pitkospuuta ja edellä mainittua soratietä. Myös rantaniityn itälaidalla on paljon käytetty polku, jota ei ole merkitty alueelle perustettujen polkujen verkostoon. Merkkeamaton polku on jo vakiintuneessa käytössä, joten se tulisi merkitä ja sinne tulisi rakentaa pitkospuut. Rantaniitty tulisi myös ottaa paremmin mukaan Kallahdenniemen polkuverkostoon. Nykyään pitkospuut löytyvät, mutta reitti ei muodosta kokonaisuutta tai yhdistä kahta paikkaa. Yhdessä vanhat ja uudet pitkospuut muodostaisivat suljetun kehän, joka kulkisi Kuningattaren kautta.

Uuden luontopolun lähtöpisteenä toimisi vanha pommikuoppa Rivellinniemen huvilan eteläpuolella. Polku kulkisi itäranassa kaislikkoa myötäillen Kuningattareen. Siellä se liittyisi nykyiseen soratiehen, joka kulkee ulkoilupuistosta Kuningattarelle. Paluu uimarannalle tapahtuisi niityn länsipuolen olemassa olevaa pitkospuureittiä pitkin. Uimarannalta olisi yhteys metsänrajaa pitkin alkupisteeseen. Polun varteen pystytettäisiin lisää kylttejä, esimerkiksi pommikuopalle ja itäranan kaislikon linnustoalueelle. Polulta voisi myös vahvistaa reittejä uimarannan suuntaan. Tällöin kulutus ohjautuisi yhdelle alueelle monen pienen polun sijasta.

Luontoarvojen säilymisen kannalta olisi tärkeää, että rantaniityn luonnonsuojelualueen pohjois- ja eteläosat merkittäisiin

paremmin. Ulkoilijoille syntyisi siten tarkka kuva luonnonsuojelualueen laajuudesta ja alueista, joilla ei saa oleskella.

Rantaniityn pohjoisosan kettinkiaita on näkyvä ja hyvä ratkaisu. Aidan paras puoli on sen välittämä viesti, joka vetoaa ihmisiin varsinaisia kieltoja tehokkaammin. Koska aita on mahdollista ylittää, se ei ole luonteeltaan liian määräilevä tai käskävä, mutta se kieltä selvästi käytön rajoituksesta. Samantyyppistä rakennetta tulisi käyttää myös uimarannan ja ulkoilupuiston välisellä alueella autojen luvattoman pysäköinnin estämiseksi.

Alueelle suunnitellun polkuverkoston sijainti on tarkentunut vuonna 2003 laaditussa Kallahden rantaniityn luonnonsuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa. (Helsingin ympäristökeskus)

5. Kuningattarenniemi

Kuningatar on virkistyskäytön kannalta eristyksissä muusta suunnittelualueesta. Sen sijainti on maisemallisesti ihanteellinen, mutta alueen yksityinen ilmapiiri on osaltaan karkottanut ulkoilijoita. Alueella ei myöskään ole yleistä uimarantaa eikä polkuverkostoa, joka yhdistäisi sen muuhun virkistysrakenteeseen.

Polku tukeutuisi olemassa olevaan soratiehen, joka kulkee rantaniityn halki ja haarautuu kahdeksi tieksi heti Kuningattaren pohjoisosassa. Tiet, jonka molemmat haarat vievät Helsingin kaupungin

Kallahden rantaniityn luonnonsuojelualue.

omistamille huviloille, yhdistettäisiin rantapolulla. Polun tarkoitus olisi laajentaa Kallahdenniemen eteläisten osien virkistyskäyttöä, ja tarjota ulkoilijoille kauniita maisemia ulkomerelle. Polku kiertäisi Kuningattaren rantoja pitkin ja ohittaisi molempien huviloiden pihapiirit rannan puolelta. Polku liittyisi molemmista päistään rantaniitylle ehdotettuun pitkospuureittiin. Kuningatar liittyisi samalla osaksi rantaniityn kokonaisuutta ja palvelisi ulkoilijoiden kävelyreittiä.

6. Lähdenokka

Lähdenokassa Sommarhem:in tilalla sijaitsee Helsingin kaupungin liikuntaviraston saaristopalvelujen, ts. kaupungin hallinnoimien saarten hoidon, tukikohta. Tilalla on suurehko parkkipaikka sekä hyväkuntoinen venelaituri, jota tulevaisuudessa tulisi myös yksityisten veneilijöiden voida käyttää.

Kallahdenniemeen on saavuttu perinteisesti veneellä tai höyrylaivalla, mutta nykyään veneilijöillä ei ole muuta mahdollisuutta kuin Kallahdenniemen matala uimaranta. Laituri palvelisi luonnollisesti vain päivämatkalaisia, jotta laiturista ei muodostuisi veneiden säilytys- ja huoltopaikkaa.

Tilan rakennuksia hallinnoi liikuntaviraston henkilökuntakerho. Saunan yhteyteen on rakennettu tilava grillikatos, jonka käyttöä tulisi laajentaa myös yleiseen

virkistyskäyttöön. Tontin yleistä käyttöä on rajoittanut sen ilmapiiri, joka on hyvin yksityinen. Ulkoilijat eivät ole tulleet alueelle, sillä piha muistuttaa ympäristön huvilapihoja.

Tielle tulisi pystyttää kyltti, joka kertoisi alueelle sijaitsevasta tauko- ja veneapaikasta. Lisäksi tilalla voisi antaa ulkoilijoille ja veneilijöille tietoa alueen historiasta sekä sen tarjoamista ulkoilumahdollisuuksista.

Luonnonsuojelualueet

Luonnonsuojelualueille on laadittu hoito- ja käyttösuunnitelmat vuoden 2003 kuluessa. Työstä vastasi Helsingin kaupungin ympäristökeskus. Hoitosuunnitelmassa keskitytään luonnonsuojelualueiden luontoarvojen säilyttämiseen hoidon keinoin, puuttumatta luonnon omaan kehitykseen. Toisin sanoen alueet saanevat kehittyä rauhassa, mutta niihin kohdistuvaa kulutusta pyritään ohjaamaan paremmin.

Virkistyskäytön yleissuunnitelmassa luonnonsuojelualueiden hoitoon ei puututa.

Rannat

Helsingin kaupungin rakennusviraston viherosasto huolehtii suunnittelualueen rannoista pääuimarantaa lukuun ottamatta. Sen hoidosta vastaa Helsingin kaupungin liikuntavirasto. Yksityisomistajat

ja yhteisöt vastaavat omistamiensa tai vuokraamiensa rantojen kunnosta.

Helsingin kaupungin rakennusviraston laatimassa luonnonhoitosuunnitelmassa on mainittu, että näkymät merelle pyritään säilyttämään. Kallahden pienilmaston sekä linnusto-, eläin- ja kasvillisuuskohteiden kannalta on tärkeää, että rantojen tervalepikot saavat kehittyä rauhassa. Rantavyöhykettä tulee kuitenkin harventaa ajoittain, jotta näkymät merelle säilyisivät ja rantavyöhyke säilyttäisi puoliavoimen yleisilmeensä. Harvennusten yhteydessä rantametsiin täytyy jättää kaadettuja puita lahoamaan. Tiheät rantametsiköt, joissa on kuollutta puuainesta, ovat nk. avainbiotoopeja useille kasvi- ja eläinlajeille.

Kallahdenniemeä ympäröivät vesialueet kuuluvat osana Suomen ehdotuksiin Natura 2000 alueiksi. Kaislikon niitto on edelleen luvallista. Ruoppauksia tms. toimenpiteitä varten vaaditaan selvitys töiden vaikutuksista ympäristön luontoarvoihin. Tarkemmat ohjeet rantojen käsittelystä annetaan jatkossa laadittavassa Kallahdenniemen Natura-selvityksessä, jossa arvioidaan rantojen käytön vaikutus vedenalaiseen luontoon.

Rantaniityn kulutukselle altis pohjoisraja, taustalla Kuningattarenniemi.

5. Huvila-alueiden ominaispiirteet ja kehittämisperiaatteet

5.1 Huvila-alueiden ominaispiirteet

Kallahdenniemen vaihteleva harjumaasto ja vanhat huvilat muodostavat ainutlaatuisen, seudullisesti merkittävän kokonaisuuden. Helsingissä on jäljellä enää muutamia huvilayhdyskuntia, jotka ovat säilyneet yhtä muuttumattomassa tilassa. Kallahdenniemen huvila-alueen ominaisia piirteitä ovat: rakennusten sijoittuminen rantamaisemaan ja katutilan, rakennusten sijoittelu, mittakaava ja ulkoasu, pihatilat, pihatilojen rajaaminen, puutarhat sekä puutarhojen vanha kasvillisuus. Ominaispiirteiden häviäminen tai niiden muutokset vähentävät huvila-alueen kulttuurihistoriallista merkitystä ja rikovat sen yleisilmettä. Arvojen säilyttämiseksi Kallahdenniemen ominaispiirteiden vaaliminen on koko alueen kannalta olennaista.

Kallahdenniemellä on mahdollista erottaa aikakausia, jolloin huvila-alueet ja rakennukset on perustettu. Kallvikintien ja Rivelinrannan alueiden rakennuskanta edustaa pääosin viime vuosisadan alun kesähuvila-arkkitehtuuria. Lähdeniemen tila on alkuperäistä huvila-aluetta, mutta sen rakennuskanta on pääasiassa 1940-luvun jälkeen syntyynyttä. Leppäniemen rakennuskanta edustavaa selvemmin so-

dan jälkeisiä suunnitteluihanteita, jotka poikkeavat alueella vallitsevasta arkkitehtuurista. Oman tyylillisen lisänsä tuovat 50- ja 60-luvuilla Sasekan valmistamista Siporex harkoista rakennetut omakotitalot. Rakennuskannan ulkoasu on huvila-alueen kokonaisuuden kannalta merkittävää. Piha- ja talousrakennukset noudattavat päärakennusta jäljittelevää väritystä ja arkkitehtonista tyyliuuntaa. Rakennukset ovat mittakaavallisesti yhdenmukaisia toistensa kanssa.

Huvila-alueilla rakennukset ovat osa rantamaisemaa kuin katutilaakin. 1800-luvun lopulla Kallahdenniemen maisema

Kartta 4. Kallahdenniemen huvila-alueet ja kappaleessa 5. mainitut kohteet.

Hoidettu piha-alue Kallvikintien huvila-alueella.
(Sandbacka)

oli huomattavasti avoimempi. Suunnittelualan itärannoilla hiekannoston synnyttämät kaivannot eivät olleet vielä metsittyneet ja huvilat näkyivät selvästi merelle. Nykyään rantavyöhykkeillä kasva-va tiheä metsä on muuttanut alueelle ominaista rantamaisemaa peittämällä pihat ja rakennukset taakseen. Vanhat höyrylaivalaiturit ja rantarakennukset ovat edelleen näkyvissä.

Kallahdenniemen tiet ovat säilyneet tilallisesti ehjinä. Ne ovat kapeita ja maastonmuotoja mukailevia. Suomesta ja etenkin Helsingistä vanhat kylätie-maisemat ovat hitaasti häviämässä. Kapeat katutilat ovat maisemallisesti tärkeitä ja ne korostavat huvila-alueen historiallista tunnelmaa.

Metsävyöhykkeet jakavat piha-alueita toisistaan. Pihoja on lisäksi rajattu is-

tutuksin tai kevyin aidoin. Kasvillisuuden käyttö aidanteena on huvila-alueelle tyyppillistä. Istutukset eivät estä pihanäkymiä kokonaan vaan liittävät pihat osaksi katutilaa. Pihatilat ovat pääsääntöisesti puoliavoimia. Pihoja jäsentävät suuret kilpikaarnamännyn sekä istutusryhmät. Tonteilla on käytetty yleisesti metsien ja rantojen reunavyöhykkeitä puutarha-aiheena elävöittämässä niiden usein karua yleisilmettä.

Huvilakulttuuriin liittyi läheisesti puutarhanhoito. Harjuselänne on antanut puutarhoille tietyt lähtökohdat. Puutarhat on perustettu pääsääntöisesti merelle avautuville rinnetonteille. Paikoitellen suuret korkeuserot ovat vaatineet tukimuurien ja pengerrysten rakentamista. Vaikeat kasvuolosuhteet ovat yhden-

mukaistaneet alueelle tyyppisten kasvien lajistoa.

5.2 Huvila-alueet ja niiden kehittämisperiaatteet

Kallahdenniemen viisi huvila-alueita on rajattu ja numeroitu karttaan 4, sivulla 24.

1. Kallvikintie

Kallvikintien huvila-alue on Kallahdenniemen vanhin huvilakeskittymä. Rakennukset sijaitsevat Kallvikintien varressa, osa melkein tiessä kiinni. Pihat näkyvät tielle melko hyvin, koska tontteja ei ole erotettu tiealueesta aidoin. Näköesteinä on käytetty paikoitellen kuusaitoja, siireenikujanteita sekä matalia verkkoaitoja. Tieltä pihoille avautuvat näkymät ja osaltaan myös rakennusten luoma mitatakaava ovat tärkeä osa Kallvikintien ja koko huvila-alueen tunnelmaa.

Huvila-alueen kokonaisuuden kannalta on olennaista, että katutilat säilyvät ehjinä ja että rakennukset pihoineen ovat tulevaisuudessakin läsnä katutilassa. Suositeltavaa olisi, että mahdolliset aidanteet toteutettaisiin paikkaan sopivilla kasveilla, kuten kuusilla tai sireeneillä, mutta ei esimerkiksi orapihlajalla. Aitarakenteiden tulisi olla katseita läpäisevä harvalaudoitettu puuaita tai matala teräsvetkoaita ja niiden tulee sopia yhteen rakennusten tyylin kanssa. Puiden lomas-

Vanha höyrylaivalaituri Lähdeniemessä.

Albuskenin hoidettu rantamaisema.

ta ajoittain pilkottava meri menettää merkityksensä paikkaa jäsentävänä tekijänä, mikäli tontit rajataan umpiaidoin. Lisäksi niiden merkitys katumiljööseen on huomattava.

Rakennusten sijoittelu Kallvikintien varteen on jättänyt rannat näennäisesti vapaiksi. Kuitenkin lähes jokaisella tontilla on ranta- tai piharakennuksia. Ne sijaitsevat usein metsässä puiden siimeksessä ja siksi tontit vaikuttavat mereltä katsottuna väljästi rakennetuilta. Höyrylaivalaiturit, jotka muistuttavat alueella aikoinaan vaikuttaneesta laivaliikenteestä, on korjattu alkuperäistä rakennetta ja ulkoasua kunnioittaen.

Mahdollisen lisärakentamisen suhteen Kallvikintien huvila-alue on suunnittelualueista herkin. Piharakennuksia on runsaasti ja uusille ei juurikaan ole tilaa. Erityisesti vanhimpien huviloiden yhteydessä, mahdollinen lisärakentaminen on kyseenalaista. Åsa (nro. 3), Albusken (nro. 2), Sandbacka (nro.1), Källvik (nro. 5) ja Rönnebär (nro. 4) edustavat alueen vanhin kesähuvilakulttuuria. (Huvilat numeroituina liitteessä 3) Lisärakentaminen saattaisi heikentää merkittävästi vanhojen pihaympäristöjen ja huvila-aluekokoaisuuden yleisilmettä.

Tiloilla, joiden rakennuskanta ei edusta arvokkainta huvila-arkkitehtuuria, pienimuotoinen lisärakentaminen on mahdollista, mikäli siihen on tilaa. Julkisivu- ja kattomateriaalien tulee olla tontin muun rakennuskannan kanssa samoja. Mittakaavaavan ja ulkoasun lisäksi huomiota täytyy kiinnittää myös uusien rakennuksien räystäskorkeuteen sekä luontevaan sijoittami-

seen. Esimerkiksi uusi autotalli ei saa leventää tontin ajoliittymän leveyttä, mikä vuorostaan vaikuttaisi alueen katutilaan.

Huviloihin liittyvät apurakennukset tulisi säilyttää omilla paikoillaan sekä huolehtia niiden kunnosta ja alkuperäisestä ulkoasusta. Piharakennuksia kunnostettaessa on käytettävä vanhaan rakennuskantaan sopivaa tyyliä ja materiaaleja. Uudet talousrakennukset tai rantasaunat eivät saa myöskään saada liikaa huomiota osakseen rantamaisemassa.

Rantapuuston harkittu harventaminen parantaisi kasvuolosuhteita etenkin itärannan tiloilla. Puustolle taattaisiin mahdollisuus luonnolliseen uusiutumiseen. Harvennuksissa täytyy ottaa huomioon niiden vaikutus paikallismaisemaan. Esimerkkinä voidaan pitää Albusken-tilaa (Nro.2), jonka piha on valoisa ja elinvoimainen, mutta joka näyttää mereltä katsoen metsäiseltä.

Rantojen käsittelyn tulee olla sopusoinnussa niin luonto- kuin maisema-arvojen kanssa. Luonnontilaisia rantoja ei saa pengertää eikä ruopata. Ruovikoita saa niittää, jotta uimarannat ja näkymät merelle pysyvät avoimina. Ruovikkosilla linnustoalueilla rannan tulee kehittyä luonnontilaisena.

Pihojen ja puutarhojen alkuperäisen omaisesta ulkoasusta tulisi huolehtia. Puutarhoissa on käytetty paljon perennoja rakennusten ja pihojen reunustoilla. Hedelmäpuista omena on yleisin. Istutuksina tulisi jatkossa käyttää alueelle tunnusomaisia kasvilajeja, joita ovat mm. alppiruusu, tuija, sireeni, pensasruusut, erilaiset angervolajikkeet sekä herukat.

Lisäksi alkuperäisten pengerrysten ja terrassointien kunnosta tulee huolehtia eikä niitä saa hävittää. Pihakäytävien pinnoitemateriaalina on luontevinta käyttää esimerkiksi noppa- tai liuskekiveä sekä kivituhkaa.

2. Lähdeniemi

Lähdeniemi sijaitsee kiilana yleisen uimarannan ja Osuuspankkiopiston välissä. Maisemallisesti se on yksi suunnittelualueen kauneimmista. Näkymät rannasta aukeavat länteen Ramsinniemeen ja etelään avomerelle. Alueella on useita talousrakennuksia ja päärakennus, jotka ovat ympärivuotisessa käytössä. Piha on valoisa puoliavointa puistometsää, jonka aluskasvillisuus on paikoitellen aavistuksen verran villiintynyt. Muualla tontilla kasvaa mäntyvaltaista sekametsää. Lehtipuista edustettuina ovat pihlaja, tervaleppä sekä koivu.

Rannat ovat suunnittelualueelle tyyppillisesti kivikkoisia tai hiekkapohjaisia. Tilan etelärannassa on kaunis silokallio ja hyväkuntoinen höyrylaivalaituri. Itärannassa on luonnontilainen merenrantaniitty sekä ruovikkoa. Pohjois- ja itälaidoilla, rakennusten ja Meripaadentien välillä, on leveä, hoidettu puistometsävyöhyke. Se vähentää tehokkaasti liikenteen ja uimarannan aiheuttamia ääniä ja etenkin kesäisin liikenteen nostattaman pölyn kantautumista rakennuksille. Puoliavoimet metsävyöhykkeet toimivat näköesteinä tielle. Niiden säilyttämisestä on huolehdittava.

Tilalla ei sijaitse puutarhakohteita, jotka tarvitsisivat erityistä huomiota tai entis-

tämistä. Puoliavoin puistometsämäinen yleisilme ja näkymät merelle on säilytettävä. Hoitotoimenpiteinä peittävää alikasvosta sekä yksittäisiä puita poistetaan. Rakennustaiteellisesti merkittävät kohteet on pyrittävä säilyttämään alkuperäisessä ulkoasussa.

Alueelle on mahdollista suunnitella nykyistä rakennuskantaa palvelevia lisärakennuksia. Rakennusten mittakaavaan ja niiden sijoitteluun tulee kiinnittää huomiota. Rakennukset eivät saa näkyä maisemassa yleisilmettä häiritsevästi. Lähdeniemi edustaa huvilakulttuurille ominaista rantamaisemaa, jota uudet rakennukset eivät saa häiritä. Aluetta ei tulisi myöskään aidata nykyisestä poikkeavalla tavalla. Teräsverkkooita ei estä näkymiä, mutta sen kirkkaan vihreä väritys ei ole ympäristöön parhaiten sopiva. Verkkomateriaali tulisi jatkossa olla terästä tai alumiinia.

Etelärannan paikallisesti arvokkaaksi arvioitu rantaniitty tulee säilyttää. Rantoja ei saa ruopata eikä niille saa rakentaa suuria laitureita tai pengerryksiä, jotka heikentäisivät rantaniityn luontoarvoja. Ranta-alue tulee säilyttää tilallisesti nykyisen kaltaisena.

3. Riveliranta

Rivelirannan huvilat on rakennettu 1900-luvun alussa. Ne muodostavat rannalle ketjun, jonka osat ovat arkkitehtuuriltaan hyvin toistensa kaltaisia. Helsingin kaupungin omistama Tallmo (nro 11) on kestäisin lasten päiväsiirtolan käytössä. Sen piha muodostuu suuresta nurmikentästä ja on luonteeltaan puistomainen. Niin

ikään Helsingin kaupungin omistama Talludden (nro.12) on vuokrattu yksityisen yrittäjän käyttöön. Pihaa huvilalla ei varsinaisesti ole, mutta tontilla kasvaa puistomaista lehtimetsää. Solvik (nro.13) sijaitsee valoisassa kangasmetsässä, mutta näkyy heikosti merelle.

Huvilat eivät näy aluetta ympäröiville teille, sillä hoidetut metsäalueet on jätetty rajaamaan tontteja yleisiltä virkistysalueilta. Teiden varsilla on käytetty teräslanka-aitoja merkitsemään yksityistä tonttirajaa. Äärimmäisen kevyesti toteutetut aitarakenteet eivät rajaa näkymiä ja niitä on jopa vaikea havaita. Ruosteiset tolpat ja teräslanka istuvat väriykseltään kangasmetsään erinomaisesti. Silti niiden välittämä viesti yksityisalueesta on selvä. Teitä ei ole valaistu. Yleisen virkistyskäytön lisääntyessä, valaiseminen tulee ajan kohtaiseksi lähitulevaisuudessa. Alueella tulisi käyttää perinteistä puutolppaan kiinnitettävää valaisintyyppiä.

Talludden:in piha-alueen metsä lähiympäristöineen on luonnonhoitosuunnitelman piirissä. Metsiä harvennetaan ja pienpuustoa hoidetaan luonnonhoitotavoitteiden mukaan. Solvik on yksityisomistuksessa, joten se ei kuulu hoitosuunnitelmaan. Tilan alun perin hoidetut metsät ovat muuttuneet puistometsämäisiksi hoidon yksinkertaistuttua. Piha-alueita tulee hoitaa puoliavoimena.

Rakennusten tulee näkyä merelle, sillä ne ovat osa huvila-alueille ominaista rantamaisemaa. Esimerkiksi Talludden, joka hallitsee maisemaa sijaitsemansa korkean kallioniemen laelta, antaa arvokkaan vaikutelman alueen huvilakulttuu-

rista. Huvila-alueen rantamaisemaan kuuluvat lisäksi Rivelinlahden rannalla kaksi käytössä olevaa vanhaa höyrylaivalaituria. Niitä kunnostettaessa, alkuperäinen ulkoasu on otettava huomioon ja perustustavan on oltava entisen mukainen.

Tiloille on mahdollista sijoittaa pieni-muotoista lisärakentamista Talluddenia lukuun ottamatta. Aluekokonaisuuden kannalta mahdolliset uudisrakennukset täytyy rakentaa tyyllisesti yhteensopiviksi vanhan huvila-arkkitehtuurin kanssa. Solvikin huvilan edustalla on hieno hiekkaranta, jota myös päiväsiirtolan lapset käyttävät. Rannan pohjoispuolella kasvava ruovikko on arvokas linnustokohte. Sen läheisyyteen ei saa sijoittaa toimintaa, joka heikentää linnustoalueen luontoarvoja.

Rivelinlahden yhtenäinen hiekkaranta on tärkeä huvilatiloja yhdistävä maisemakokonaisuus, joka tulee säilyttää. Rantojen hoito on suoritettava samojen periaatteiden mukaan kuin Kallvikintien huvila-alueellakin. Rakenteiden ja luonnonhoitotoimenpiteiden tulee olla sopusoinnussa niin maisemallisten kuin luonnon arvojenkin kanssa. Uusia laitureita ei tulisi rakentaa.

Puutarhakasvien ja piharakenteiden tulee olla alueelle ominaisia, jotta piha-kokonaisuudet eivät häiriintyisi. Solvik:in alppiruusuistutukset tulee hoitaa ja säilyttää. Pinnoitteina on luontevinta käyttää liuske- tai noppakiveä sekä kivituhkaa.

Talludden.

4. Leppäniemi

Leppäniemen rakennuskannan muodostavat pääasiassa 1950-luvulla ja myöhemmin rakennetut omakotitalot sekä niihin liittyvät talousrakennukset. Varsinaisia kesähuvilatiloja alueella on kolme: Gullvifvan, Björkbacka sekä Louhela.

Kokonaisuutena Leppäniemen alue on varsin sulkeutunut. Puusto on tiheää ja hyvin merituulilta suojaavaa. Rakennukset sijaitsevat lähes poikkeuksetta rannoilla. Leppäniemessä rakennusten sijoittelu tien suhteen on väljä. Alueella vallitseva tunnelma on erilainen kuin Kallvikintien huvila-alueella, sillä pihat eivät avaudu katutilaan. Yleensä rakennukset näkyvät tielle vain puiden lomasta.

Noin puolet Leppäniemen alueesta on luonnonhoitosuunnitelman vaikutuspiirissä. Hoitotoimenpiteinä alueella suoritetaan puuston harvennusta ja yksittäisten puiden poistoja. Yksityisiä pihajoja ja metsämaita, jotka ovat hoitoalueen ulkopuolella, tulisi hoitaa samojen periaatteiden mukaan. Alueen hoidossa on otettava huomioon nykyinen metsäinen ilme. Rantavyöhykkeen tervalepikot ja metsäalueet hoidetaan puoliavoimina.

Metsävyöhykkeen käyttö pihatilojen näkösuojana on paras vaihtoehto. Mikäli tilojen rajoja halutaan korostaa, aitarakenteen tulisi olla mahdollisimman kevyt. Suositeltavin aitamalli on valmistettu pintakäsittelemättömästä teräsputkista ja teräslangasta. Samaa rakennetta on käytetty mm. Rivelinrannan huvila-alueella.

Pienimuotoista lisärakentamista suunniteltaessa muu rakennuskanta on otettava huomioon. Uudet rakennukset eivät saa

Kuningattaren vanhemman huvilan pihapiiriä.

näkyä liian selvästi tiealueille eivätkä merelle. Rantoja tulee hoitaa niittämällä nykyasun ja merinäköymien säilyttämiseksi. Rannoille ei saa rakentaa laitureita, jotka poikkeavat kooltaan tai ulkoasultaan liiaksi nykyisistä laitureista.

5. Kuningatar

Kuningataroli alun perin saari, jonka hidas maankohoaminen liitti Kallahdenniemeen noin 200 vuotta sitten. Se on edelleenkin eristyksissä muusta suunnittelualueesta aivan Kallahdenniemen eteläkärjessä. Maisemallisesti se on yksi suunnittelualueen kauneimpiin kuuluvista,

tuulinen kallioluoto, joka on tiheän sekametsän peittämä. Kahden erillisen huvilan muodostama pieni huvila-alue poikkeaa tunnelmaltaan muista esitellyistä alueista.

Vanhempi huviloista (nro.10) on kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Ulkoisesti vaatimaton huvilarakennus on rakennettu 1920-luvulla. Piharakennukset ovat tiettävästi samanikäisiä ja hyväkuntoisia. Pihapiirissä on vanha hedelmätarha sekä villiintynyt kalliopuutarha, joita on kuvailtu tarkemmin kohdassa 5.3.

Niemen luoteisosassa sijaitsee toinen huvila, joka on rakennettu 1950-luvulla (nro.14). Rakennukseen liittyy rantasauha sekä pieni talousrakennus. Pihaa ei ole hoidettu, eikä sen piirissä ole havaittavia merkkejä istutuksista.

Merkityksellisen Kuningattaresta tekee sieltä avautuvat upeat maisemat, sekä vanhemman huvilan villiintynyt piha kasveineen. Useat pihassa säilyneistä puutarhakasveista sekä istutetuista puista ovat vaarassa kadota ellei pihaa hoideta. Kallionkoloissa kasvavat heinät ovat vallanneet alaa vanhoilta istutuksilta. Hedelmäpuut ovat huonokuntoisia.

Kuningatar kuuluu rakennusviraston laatiman luonnonhoitosuunnitelman piiriin, jonka mukaan aluetta hoidetaan yksittäisiä puita poistamalla sekä pienpuus-

Sandbackan puutarha.

ton hoidolla. Merelle avautuvia näkymiä tulee pitää avoinna paikoin runsaanakin kasvavasta alikasvoksesta. Pihalle istutetut sireenirivistöt peittävät näkymän merelle, mutta suojaavat pihaa tuulelta.

5.3 Säilyneet huvilapuutarhat ja niiden erikoispiirteet

Kallahdenniemen kuivahko, kivinen ja vähäravinteinen maaperä ei suosinut puutarhan perustamista. Siitä huolimatta alueella oli useita kauniita pihvoja, joista osa on säilynyt alkuperäisen oloisina. Eräissä pihvoissa on nykyäänkin vaikutteita varhaisen 1900-luvun pihajäsentelystä.

Suunnittelualueella on kahdeksan pihaa tai puutarhaa, jotka ansaitsevat erityistä huomiota. Ne ovat luonteiltaan toisistaan poikkeavia, mutta edustavat hyvin alueen monipuolista puutarhakulttuuria. Åsa:n ja Källvik'in puutarhoista on pidetty päiväkirjaa vuosikymmenien ajan. Molemmat tilat rakennuksineen ovat olleet koko vuosisadan ajan samojen omistajasukujen hallussa. Näin ollen edellytykset tonteilla harjoitetun puutarhaperinteen jatkumiselle ovat olleet hyvät, ja puutarhan tyylin voidaan olettaa säilyneen melko muuttumattomana. Pihan alkuperäisyysastetta on mahdollista peilata nykypäivän tilanteeseen. Yleisesti puutarhakohteiden alkuperäisyyttä on ollut vaikeata määrittää, sillä perustamis- ja suunnittelijatiedot alueen puutarhoista puuttuvat.

Osa pihvoista on villiintyneitä, mutta näissäkin tapauksissa entiset "loistonajat" ovat havaittavissa. Kasvit ovat usein parhaita indikaattoreita alueella harjoitetusta puutarhakulttuurista. Säilyneet rakenteet ja pengerrykset ovat kasvien ohella tärkeitä puutarha-aiheita, joiden avulla pihan historiaa voidaan tutkia. Yksikään tutkituista tonteista ei ollut päässyt metsittymään täysin umpeen, vaan entiset ja nykyiset kesäasukkaat ovat pitäneet pihat avoimina. Aikojen saatossa pihasuunnitelmat ovat todennäköisesti muuttuneet monen tontin kohdalla. Puutarhakasvit ovat voineet vaihtua kulloinkin vallinneen muodin mukaan.

Yleisiä puutarhakasveja olivat sireenit, pensasruusut, hedelmä- ja jalopuut, köynnöskasvit sekä erilaiset perennat. Myös alppiruusuja käytettiin. Vaikeat kasvolosuhteet ja pienet tontit rajoittivat puutarhojen kokoa. Hyötypuutarhat olivat yleisiä sota-aikana, jolloin oli pulaa

Sandbackan kunnostettu huvila, säilytettävät kivirakenteet.

elintarvikkeista. On mahdollista, että osa puutarhoista on menettänyt tuolloin alkuperäisen muotonsa, eikä niitä ole enää ennallistettu.

Sodanaikainen elintarvikepula muokasi esteettisiä arvoja käytännöllisemmiksi. Hyötykasvit valtasivat alaa ja alueen pihvoilla hoidettiin kotieläimiä, paikoin jopa karjaa.¹⁶ Sommarhemin tilalle perustettiin 1945 yksityinen vihanneksia tuottava kaupapuutarha. Se lopetettiin jo vuonna 1954, koska Kallahdenniemen maaperän ja ilmaston todettiin soveltuvan huonosti puutarhaviljelyyn.

Sandbacka (nro.1)

Sandbackan tontti on länteen loivasti viettävä ja valoisa. Suuret kilpikaarnamännyn hallitsevat pihatilaa, joka on sääntölisesti hoidettu. Pihan perustajasta tai perustusvuodesta ei ole tietoa. Se sopii niin tyyllisesti kuin kasvilajistollisestikin hyvin yhteen huvila-alueen muiden pihojen kanssa.

Pihan kasvilajisto koostuu alppiruusuista, pensasruusuista, sireeneistä ja saniaisista, jotka on istutettu pieniin ryhmiin jäsentämään suurta tonttia. Talon seinää kiipeää villiviini. Rannassa on rehevä tervalepikko, joka luo tilallisen vastapainon muuten yksinkertaiselle pihalle. Näkymä merelle on säilytetty ja pihalla on avara tunnelma.

Erikoisuutena on vanhat kiviportaat, jotka johtavat talon terassilta puutarhaan. Lisäksi niiden ympäristössä on joukko pieniä puutarhapatsaita, jotka on valmistettu betonista. Lapsia esittävät patsaat

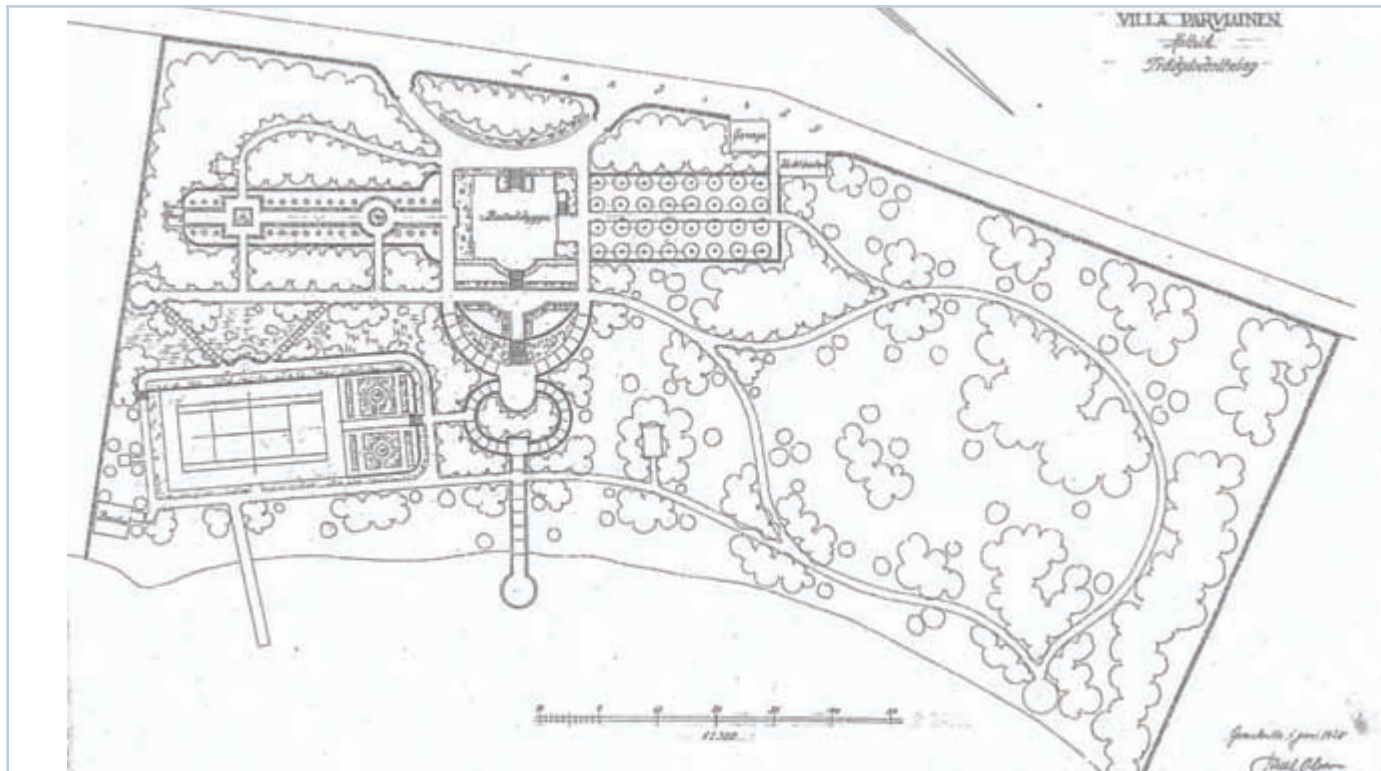
ovat uusia, mutta luovat historiallisen vaikutelman. Valurautaiset istutusastiat eivät ole alkuperäisiä, mutta huvilan kanssa samanikäisiä. Piha on arvokas esimerkki hoidetusta ja alkuperäisen oloisesta huvilapuutarhasta sekä merkittävä osa huvila-aluetta.

Pihaa on hoidettava puoliavoimena ja piharakenteiden kunnosta on huolehdittava. Erityisesti kivisen terassin sekä sille johtavien portaiden säilyminen on tärkeää. Piharakennusten ulkoasujen sekä mittakaavan tulee olla alkuperäisen omaisia sekä tyyllisesti yhteensopivia päärakennuksen kanssa.

Piha-alue tulee säilyttää tilallisesti ennallaan. Rantavyöhykkeen lepikot monipuolistavat pihamaisemaa ja ovat puutarhan hoidetun yleisilmeen kannalta tärkeitä. Rannat tulee säilyttää nykyisessä asussa ja venelaiturin läheisyydessä oleva kivinen rantapenger on säilytettävä. Puutarhakasveina olisi suositeltavaa käyttää nykyisiä, alueelle ominaisia kasvilajeja.

Albusken (nro.2)

Albuskenin kasvillisuus on niukkaa ja pääosa jyrkän tontin alasta on varvikkoa. Huvila on rakennettu 1911 ja piha on todennäköisesti samalta ajalta. Suunnitelman on laatinut Paul Olsson 1928. Puus-toa on harvennettu reilusti, joten kenttäkerros on elinvoimainen ja pihan yleisilme on erittäin valoisa. Tontin näkymät ovat itään Hepolahdelle ja Aurinkolahteen.

Kasvillisuus koostuu mm. tuijista, marjakuusista, sireeneistä, ruusuista, alppiruusuista ja männiköstä, joka kasvaa tontilla luontaisena. Ranta on käsittelemätön, mutta avoin. Venelaiturin vieressä on pieni hiekkapohjainen uimapoukama.

Pihan erikoisuus on sen huomattavan laajat luonnonkivipengerrykset. Pihakäytävän linjaus on pengerryksistä päätellen alkuperäinen, koska kivet ovat paksun sammalen peitossa. Käytävä on kivituhkaa ja portaat liuskekiveä. Portaita reunustaa pyörökivinen pengerryks ja sireenikujanne. Tenniskenttä on alkuperäinen ja

edelleen käytössä. Puutarha rakennuksiin on esteettisesti arvokas kokonaisuus ja merkittävä osa huvila-aluetta.

Pihan kivipengerrysten säilymisestä on huolehdittava. Korjauksissa on otettava huomioon vanhojen rakenteiden yleisilme ja kivimateriaali. Mahdollisesti sortuneet pengerrykset tulisi korjata alkuperäisillä irronneilla kivillä. Uusia pengerryksiä varten on pyrittävä löytämään vanhojen rakenteiden kanssa yhteensopivia pyörökiviä. Käytävä- ja porraskinnoitteena on luontevinta käyttää liuskekiveä tai kivituhkaa.

Paul Olssonin laatima pihasuunnitelma vuodelta 1928.

Lähde: Rakennustaiteen museon arkisto.

Pihan valoisa yleisilme, edustava kasvillisuus ja säilyneet kivirakenteet luovat pihalle arvokkaan tunnelman. Tilallisesti piha tulisi säilyttää nykyisen kaltaisena. Rantaa tulee hoitaa avoimena, jotta näkymät merelle säilyisivät.

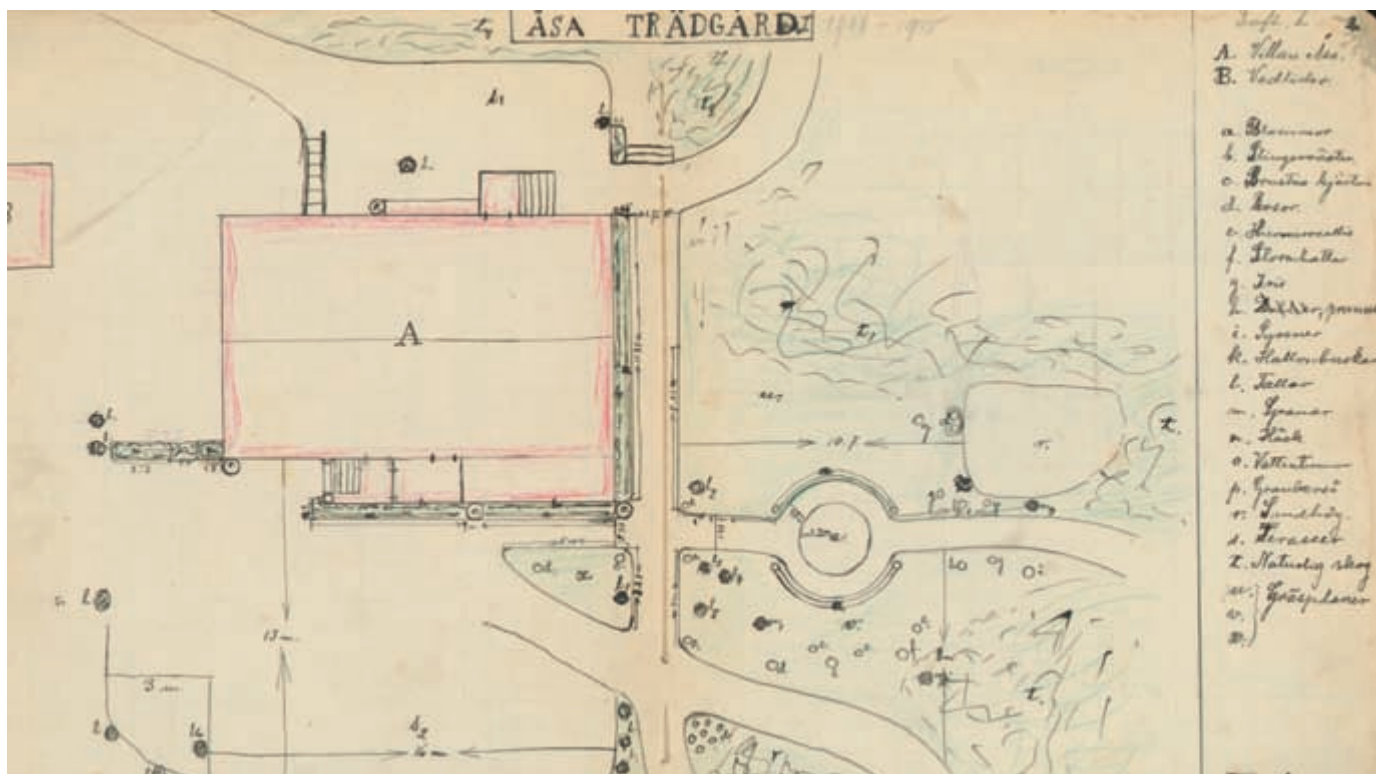
Åsan (nro.3)

Åsan tila suuntautuu itään. Soranotosta johtuen jyrkkä törmä jakaa tilan ylä- ja alapihoihin. Rantaan johtaa pengerretty polku, joka myötäilee törmää. Alapihalla on aiemmin sijainnut pienimuotoinen keittiöpuutarha, mutta se on metsittynyt hoidon vähennyttyä.

Yläpihalla sijaitsee puutarha, jonka ensimmäinen pihasuunnitelma on laadittu 1908. Huvilan ja pihan ympärillä on pensasistutuksia sekä perennoja. Alkuperäisiä kasveja olivat mm. irikset, ruusut, vadelpensaast, luumupuun sekä kataja. Pihan yleisjä näyttävästä päärakennuksesta tulisi jälleen osa alueelle ominaista rantamaisemaa.

Albuskenin tenniskenttä. Kuvan laidassa pihan kivipengerryksiä.

Åsan pihasuunnitelma 1900-luvun alusta. Lähde: Torolf Lassenius, yksityiskokoelma.

Rönnebär (nro. 4)

Rönnebär sijaitsee Kallvikintien länsipuolella Sandbackan ja Källvikin välissä. Alkuperäinen tila on jaettu kahtia, joista pohjoispuoleisen Sommarhemin omistaa Helsingin kaupunki. Rönnebär on yksityisomistuksessa. Tilalle perustettiin kolmen kasvihuoneen kauppapuutarha vuonna 1945. Koska Kallahden maaperän todettiin soveltuvan huonosti puutarhaviljelyyn, kaupallinen toiminta tilalla loppui jo vuonna 1954.¹⁵

Rönnebär on luonteeltaan avoin, osittain Lähdenokkaan rajautuva valoisa piha. Källvikin ja Rönnebärin tiloja jakaa vanha ja huonokuntoinen kuusiaita. Rantaan, puurajan taakse, on rakennettu uusi sauna. Päärakennuksen uusi laajennusosa on vasta valmistunut. Edellinen laajennus on tehty 1960-luvulla. Rakennuskanta on ulkoisesti erittäin hyväkuntoista.

Pihassa on hoidettu nurmikenttä, joka on laidoiltaan niittymäinen. Päärakennuksen ympärillä kasvaa vanhoja omena- ja jalopuita. Rantavyöhyke muodostuu suunnittelualueelle tyypillisesti puoliavoimesta tervalepikosta ja osittain niitetystä ruovikosta. Puutarhakasvit ovat suunnittelualueelle ominaisia.

Puutarhan pääkselin muodostaa liuskekivinen polku, joka johtaa rakennetulta puuterassilta pihan avaralle nurmialueelle. Polkua reunustavat vanhat omenapuut sekä kookas ruusupensaikko. Nurmialueelle on istutettu sireeniryhmiä ja hedelmäpuita jäsentämään pihatilaa. Niityalueet luovat hyvän kontrastin hoideuille nurmikolle ja ryhmäistutuksille.

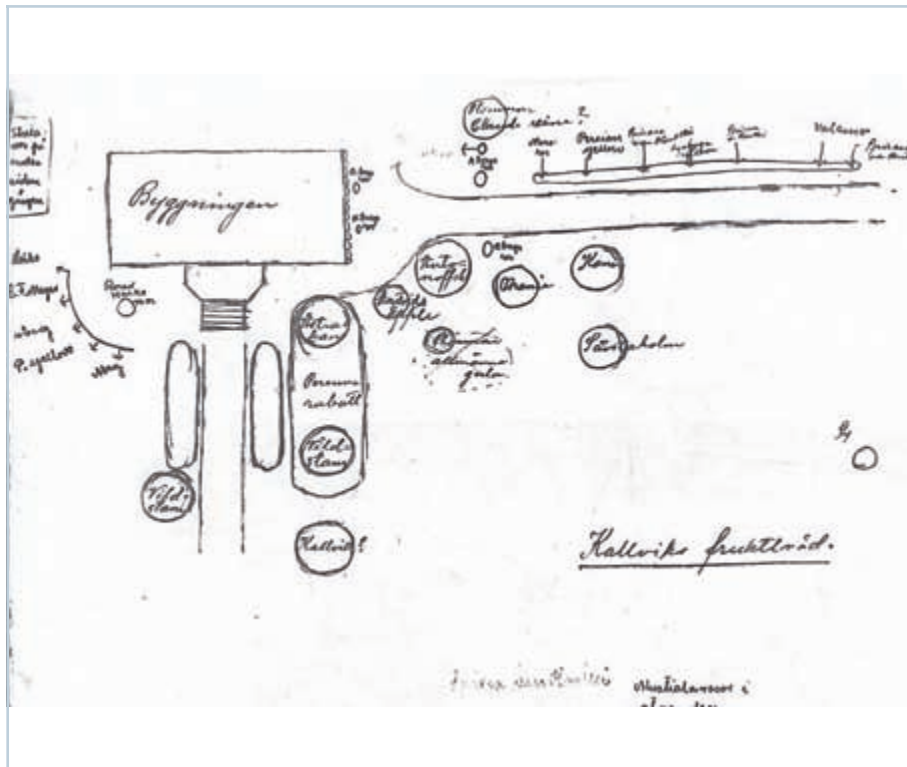
Pihan merkittävin ominaisuus on sen alkuperäisen omainen ja suunnittelualueelle tyypillinen kasvilajisto. Pihalla on säilynyt tilallisia ja kasvistollisia vaikutteita kauppapuutarhasta. Hyvin hoidettu pi-

hakokonaisuus on tärkeä osa huvila-aluetta sen siistin ulkoasun ja paikallisesti merkittävän kulttuurihistoriallisen taustansa vuoksi.

Tulevaisuudessa pihaa on hoidettava nykyisen kaltaisena. Kasvillisuuden ja pihajäsentelyn säilymisestä on huolehdittava.

Rönnebär.

Källvikin pihajäsentely 1900-luvun alussa.
Lähde: Museovirasto.

Källvik (nro. 5)

Källvik on alueen vanhin kesähuvilatila. Puutarhassa oli tunnetusti runsas kasvilajisto. Pihan ovat suunnitelleet ja perustaneet Plaksin siskokset vuoden 1885 jälkeen. Länteen avautuva puutarha sijaitsee Lähdelahden rannalla. Tontin nimi johtuu sillä sijainneesta lähteestä, joka oli aiemmin Kallahdenniemen kesäasukaiden yhteiskäytössä.

Puutarhan keskeinen aihe on rantaan johtava sorapintainen pihakäytävä. Käytävää reunustavat kiveyksellä erotetut ruusupensaat ja perennapenkit. Taloa kier-

tää pensasistutukset ja talon kulmassa on vanha isokokoinen tuija. Päiväkirjatietojen mukaan pihan nykyinen jäsen- tely on peräisin todennäköisesti 1900- luvun alkupuolelta, jolloin Åbergin sis- ret lunastivat tilan.

Rannassa on puoliavoin lepikko ja run-
sas käenkukkakasvusto. Rannassa on ai-
kaisemmin ollut korkea, tonttia varjosta-
nut kuusialta, joka on sittemmin kaadet-
tu. Rantaa on ruopattu ja pidetty avoi-
mena ruovikkoa niittämällä. Pihajäsen-
tely on säilynyt hyvin, vaikka kasvillisuus
on päässyt villiintymään. Osa kasvilajeista

on hävinnyt hoidon yksinkertaistuttua. Alkuperäisiin lajeihin kuuluivat ainakin tammi, saarni, pähkinäpensas, tuija, siireeni, jasmiini, orapihlaja, sorvarinpaat sama ja mahonia. Plaksien siskosten veli oli merimies, joka toi heille eksoottisia kasveja ympäri maailman.¹⁵

Puutarhan vaiheista on olemassa puutarhapäiväkirja sekä kertomus tontin ja rakennuksen historiasta. Kertomus on alkuaan Gerda Åbergin 1930-luvulla saanelema ja sisältää tietoa mm. alkuperäisistä kasvilajeista sekä puutarhan hoidosta. Tietojen mukaan tontilla kasvoi

Källvik nykyasussaan.

Gullvifvanin pihatila.

ennen talvisotaa yli kaksikymmentä omenapuuta sekä muutama kirsikkapuu. Home ja pakkaset tappoivat ne kaikki kahta lukuun ottamatta. Kohde on arvokas osa alueen huvilapuutarhakulttuurin historiasta kertovien dokumenttien ja säilyneen pihajäsentelynsä takia.

Olemassa olevien dokumenttien perusteella pihalle tulisi luoda ennallistamis- tai korjaussuunnitelma, joka ottaisi huomioon hävinneet kasvilajit. Tulevaisuudessa on huolehdittava pihajäsentelyn säilymisestä alkuperäisen omaisena. Tilallisesti pihaa tulisi hoitaa avoimena. Rannan teravaleppävyöhyke on säilytettävä maisemallisista ja pienilmastollisista syistä.

Gullvifvan (nro. 6)

Gullvifvanin tila sijaitsee metsän keskellä Leppäniemen tyvässä. Se on yksi harvoista huvilailoista, joilta ei ole merinäkymää. Metsään rajautuvaa piha-aluetta hallitsee laajahko nurmialue ja hyötypuutarha, jotka ovat säilyneet jäsentelyltään oletettavasti alkuperäisen kaltaisena. Rakennusta reunustavat suunnittelualueelle tyypilliset istutukset ja hedelmäpuut. Pihan eteläosassa on kasvihuone ja toinen vihanneksia.

Tilalla on useita rakennuksia eri vuosikymmeniltä, joita on laajennettu tarpeen vaatiessa. Tuloksena on mielenkiintoinen kokonaisuus arkkitehtuuria, joka on lähtökohdiltaan täysin funktionaalista,

käyttöä palvelevaa. Esteettisesti rakennukset eivät ole erityisen merkittäviä. Aivan Leppäniementie varressa sijaitseva kaksikerroksinen puutalo on rakennuksista edustavin. Se toimii tärkeänä maa-merkinä Kallvikintien ja Leppäniementien risteyksessä.

Puutarha ja sen ympäristö on pyrittävä säilyttämään nykyisen kaltaisena. Muuta osaa tontista tulee hoitaa puoliavoimena. Rakennusten omaperäinen ulkoasu on säilytettävä. Mahdolliset uudisrakennukset on rakennettava samaan mitataavaan tontin muun rakennuskannan kanssa. Puutarhan kasvillisuuden säilymistä tulee vaalia. Nykyinen hoidontaso on riittävä pihan erityispiirteiden säilymisen kannalta.

Louhelan (nro. 7)

Louhelan piha on tyypillinen, hyvin hoidettu huvilapiha, jonka jäsentely on tavallinen. Se jakautuu avoimeen sora- ja nurmipintaiseen etupihaan sekä puutarhamaiseen takapihaan. Rakennuskanta on hyväkuntoista ja ulkoisesti varsin erikäistä. Puu-tarhakasvit ovat alueelle tyypillisiä: omenapuita, ryhmäruusuja sekä sireenejä.

Tila käsittää koko Leppäniemen pään. Kalliorannassa on pieni laatoitettu polku, joka johtaa rantasaunalle. Louhela on pihaa lukuun ottamatta sekametsää. Piha on hyvä esimerkki hoidetusta huvi-

lapihasta, joka on arvokas osa alueen huvilakulttuuria.

Mahdollisten uudisrakennusten mitataavan ja ulkoasun tulee vastata tyyllisesti päärakennusta ja sen talousrakennuksia. Pihaa on hoidettava puoliavoimen yleisilmeen säilyttämiseksi. Lähellä huvilaa kasvavat koivut tulisi poistaa.

Björkbacka ja Udden (nro. 8 ja 9)

Björkbackan ja Uddenin alueet ovat käytännössä samaa tilaa, sillä välistä rajaa ei maastossa havaitse. Pihat ovat niitty-mäisiä ja villiintyneen oloisia. Varsinaisten pihakäytävien sijasta, tonteilla on pieniä polkuja, jotka risteilevät niittykasvillisuuden seassa.

Björkbackan puoli on Uddenia huomattavasti avoimempi ja valoisampi. Keskellä tonttia, rakennuksen vieressä on hoidettu nurmialue, jota reunustaa kalliopuutarha. Pihatilaa rajaa pieni aidattu omenatarha ja huvilan päärakennus, joka toimii näköesteenä Leppäniementielle. Kaunis niittyvaikutteinen piha on mielenkiintoinen kokonaisuus yhdessä Uddenin varjoisan ja villiintyneen tontin kanssa.

Tonttien rakennukset ovat talous- ja asuinrakennuksia 1920-luvulta. Björkbackan päärakennus on 1950-luvun mi-

Uddenin pihaniitty.

teellinen; lämmin ja puiden suojaama etelärinte. Metsittyneessä hedelmätarhassa on vanhoja puutarhakasveja kuten viinimarjapensaita, taikinamarjaa sekä koristekasveja kuten sormustinkukkia. Kirsi-, luumu- ja omenapuut ovat hoitamattomina huonokuntoisia.

Tontin ja sen puutarhojen vaiheista ei ole kirjoitettua tietoa, joten sen alkuperäisyyttä on vaikea arvioida. Oletettavasti pihajäsentely on muuttumaton, ja kasvilajistokin alkuperäinen. Kohde on merkittävä lajistollisesti, vaikka puutarha on kärsinyt merkittävästi hoidon puutteesta. Molemmat puutarhan osat ovat erin-

nimalistinen kesähuvi. Tontit ovat tärkeä osa Leppäniemen huvilakokonaisuutta niin puutarhahoidollisesti kuin myös rakennuskannaltaan.

Pihan niittymäinen yleisilme on säilytettävä ja rakennuskanta on pidettävä kunnossa. Mahdollisten uudisrakennusten tulee sopia yhteen vanhan rakennuskannan kanssa niin mittakaavallisesti kuin ulkoasullisestikin. Pihojen puustoa tulee hoitaa siten, että nykyinen yleisilme säilyy: Björkback:aa on hoidettava avoimena ja Udden:ia puoliavoimena.

Kuningatar (nro.10)

Kuningatar sijaitsee Kallahdenniemen eteläkärjessä. Tontin yleistunnelma on merellinen, sillä se rajautuu pohjoisosaa lukuun ottamatta kaikkialla mereen. Tiheä ranta-

puusto suojaa hyvin tuulelta, mutta rajoittaa näkymiä. Pihapiirissä on villiintyneet hedelmä-, ja kalliopuutarhat. Puutarhan perustaja on ollut silloisen tilanomistajan vaimo Märta Kuhlefeldt 1920-luvulla.¹⁵

Kalliopuutarha on hyvin keskeisellä paikalla pihapiirissä. Istutukset ovat oletettavasti vähentyneet alkuperäisestä, mutta kasveja on silti säilynyt heinittyneen kallion koloissa. Alueelle on istutettu useita tammia ja lehmus, jotka ovat vielä elinvoimaisia. Pihapiirin ja rantavyö-rantavyöhykkeen välissä on vanhoja sireenipensaita sekä ruusuja.

Hedelmätarha on vaikeasti havaittavissa, sillä se sijaitsee pihapiirin ulkolaidalla metsän tuntumassa. Tarha on perustettu pienelle aukealle, joka on metsittymässä umpeen. Kasvupaikka on ihan-

omaisia esimerkkejä alueella vallinneesta puutarhakulttuurista.

Huvilan pihalle tulisi laatia erillinen hoitosuunnitelma, joka takaisi sen nykyisen lajiston sekä puolivillin ulkoasun säilymisen. Rakennusten kunnosta on huolehdittava. Korjaukset ja mahdolliset muutokset on tehtävä tyylin sopivalla tavalla perinteisistä materiaaleista. Pihatilaa on hoidettava nykyisen kaltaisena, jotta kasveille suotuisa pienilmasto säilyisi. Rantavyöhykettä ei saa harventaa liikaa pihapiirin tuntumasta.

Tontille ei ole suositeltavaa sijoittaa lisärakentamista rikkomatta nykyistä yleisilmettä. Pihapiiri talousrakennuksineen on liian tiivis uusille rakennuksille.

Kuningattaren kalliopuutarha.

6. Kaavoituksessa huomioon otettavat ja suojeltavat ympäristöt

6.1 Luonnonympäristöt

Kallahdenniemi on kokonaisuudessaan arvokas luonnonympäristö. Suunnittelualaue on valtakunnallisen harjijensuojeluohjelman piirissä. Lisäksi luonnon-suojelualueet ympäröivine vesialueineen ovat osa Suomen ehdotusta Natura 2000 alueiksi. Suojeluohjelmilla on pyritty säilyttämään luonnon monimuotoisuutta ja turvaamaan merkittävien kasvi- ja eläinlajistojen sekä geomorfologisten muodostumien säilyminen tuleville sukupolville.

Kaavoituksessa huomioonotettavia kasvillisuuskohteita ovat luonnonsuojelualueet ja erilliset kasvustot, jotka ovat joko paikallisesti tai valtakunnallisesti merkittäviä. Kallahdenniemessä luonnonsuojelualueiden ulkopuolella olevia ja arvokkaiksi luokiteltavia kasvillisuuskohteita on neljä.

Paikallisesti arvokkaita kasvillisuuskohteita ovat Lähdenokan kärki, Lähdeniemen rantaniitty sekä Heposaaren niemen kainalo. Kohteet ovat pääasiassa pieniä merenrantaniittyjä, ja niiden kasvillisuus on monimuotoista. Alueiden tarkemmat kuvaukset ovat kohdassa 3.8, suojeltavat luonnonalueet, ja niiden rajaukset ovat liitteessä 2.

Kaavoituksessa nämä alueet tulisi ottaa huomioon siten, että mahdollisesti kohteiden läheisyyteen sijoitettavat toiminnot eivät häiritse niiden nykyisiä luontoarvoja. Esimerkiksi virkistystoiminnan aiheuttama kulutuspaine on ohjattava pois alueiden läheisyydestä.

6.2 Kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaat ympäristöt

Kallahdenniemessä kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin luettavia alueita ovat vanhat huvilat sekä niihin liittyvät puutarhat. Muutamat yksittäiset rakennukset tai piharakennukset on arvioitu arvokkaiksi, mikäli kohteisiin liittyy rakennustaiteellisia arvoja. Rakennukset ja pihat muodostavat myös kokonaisuuksia, jotka edustavat selvästi perustamisajankohdansa rakennustapaa tai ihanteita, mutta eivät täytä rakennus- tai puutarhataiteellisia arvotuskriteerejä. Nämä kohteet on arvioitu huvilakulttuurin kokonaisuuden kannalta arvokkaiksi.

Karttaan 5 on merkitty Kallahdenniemen kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaat alueet, jotka tulee ottaa huomioon aluetta kaavoitettaessa. Kult-

tuurihistorian ja maiseman lisäksi, alueen luontoarvot on pyrittävä säilyttämään nykyisellään. Kallvikintien huvila-alueen ominaispiirteitä kuvataan kartassa 6, missä kohteiden numerointi viittaa lukuun 5.3, säilyneet puutarhat.

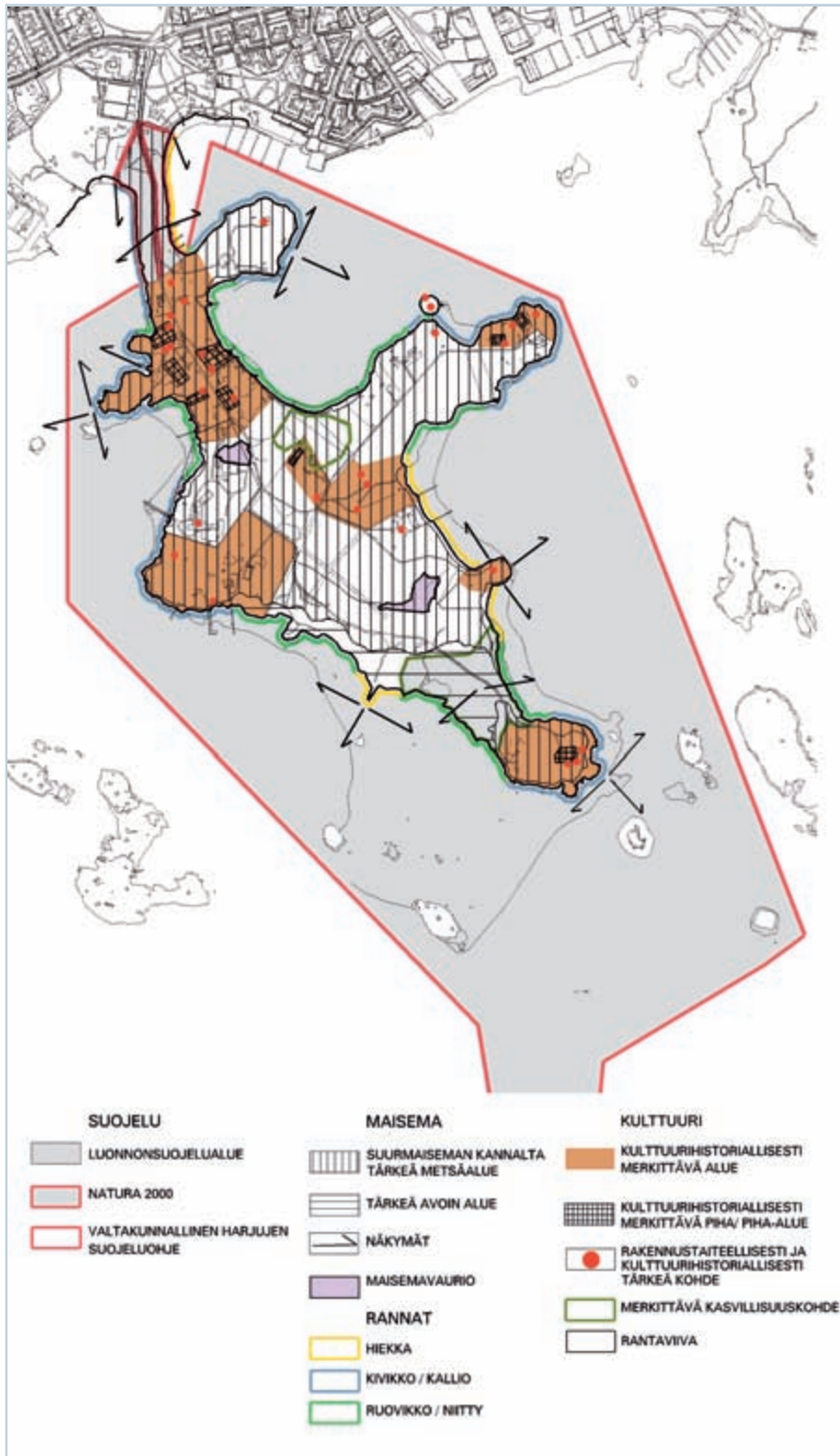
1. Kallvikintien huvila-alueen säilytettäviä ominaispiirteitä ovat: rakennusten sijoittelu, huviloiden ja piharakennusten ulkoasu sekä mittakaava, katutilat, puutarhakohteet rakenteineen sekä alueelle tyypillinen puutarhakasvillisuus.

Tonteille rakennettavat lisärakennukset eivät saa poiketa liiaksi nykyisestä rakennuskannasta. Ulkoasun, mittakaavan sekä sijoittelun tulee noudattaa päärakennuksen ja sen talousrakennusten kanssa yhteistä tyyliä. Uudet autotallit eivät saa liittyä suoraan katutilaan, mikäli ne levantävät tontin ajoliittymää. Tonteille, joilla on säilyneitä puutarhakohteita, ei tulisi sijoittaa lisärakennuksia, mikäli ne häiritsevät pihan jäsentelyä, puutarharakenteita tai alkuperäiskasvillisuutta, jakavat sitä tilallisesti tai eivät sovi rakennuskannan mittakaavaan. Näitä kohteita ovat Sandbacka (1), Albusken (2), Åsa (3), Källvik (5) sekä Rönnebär (4).

Rantaniityn maisematila.

kartta 5. Maiseman ominaispiirteet sekä kaavoituksessa huomioon otettavat alueet.

Katutilat tulee säilyttää nykyisen kaltaisina. Pihaja ei saa rajata tiealueesta läpinäkymättömin tai liian korkein aidoin. Aitarakenteen suurin korkeus ei saisi ylittää 1,2 metriä, jotta näkymät pihaille säilyisivät. Aidanteina tulisi käyttää alueelle tyypillisiä kasveja, esimerkiksi sireenejä tai kuusia.

Huvila-alueelle ominainen rantamaisema on pyrittävä säilyttämään. Uusia rakennuksia ei tulisi rakentaa liian lähelle rantaa. Puuston harvennuksessa on niin ikään otettava huomioon vaikutukset maisemaan.

2. Lähdeniemien huvila-alue on virkistystoiminnan suhteen keskeisellä paikalla. Kaavoituksessa tulee kiinnittää huomiota alueen maisemakokonaisuuteen. Tonttia ympäröivät metsävyöhykkeet tulee säästää metsäisen yleisilmeen takamiseksi. Vyöhykkeet toimivat myös melun ja pölyn sitojina kesän vilkkaimpina päivinä. Katutila tulee säilyttää nykyisen kaltaisena.

Tontin rantamaiseman säilymisestä on huolehdittava, sillä alue edustaa Kallahdenniemen omia kulttuurimaisemaa. Höyrylaivalaituri ja rantarakennukset tulee säilyttää nykyisillä paikoillaan.

Aluetta ei saa aidata siten, että sille avautuvat näkymät peittyisivät. Täydennysrakentaminen tontille on mahdollista, mikäli rakennukset suunnitellaan noudattamaan tontin nykyisen rakennuskannan mukaista tyyliä. Uudet rakennukset eivät saa heikentää pihapiirin alueen yhtenäistä yleisilmettä, eivätkä ne saa näkyä tiealueelle liian selkeästi.

3. Rivelinrannan huvila-alueella tulee säilyttää nykyinen yleisilme. Tiloja ympäröivät metsäalueet tulee säästää ja hoitaa siten, että ne säilyttävät puistometsämaisen olemuksensa. Rakennukset eivät saa myöskään hallita maisemaa tieltä katsottaessa. Huviloiden rakennustaiteelliset erityispiirteet on suojeltava ja lisärakentaminen on toteutettava rakennuskantaan sopivalla tavalla. Talludden:in tontille ei tulisi sijoittaa lisärakentamista, sillä se häiritsee pihakokonaisuutta. Solvikin pihalla sijaitsevat alpiiruusuistutukset on pyrittävä säilyttämään.

Rivelinlahden rantaa tulee hoitaa kokonaisuutena, jotta maisemallisesti tärkeä hiekkaranta säilyisi yhtenäisenä. Solvikin hiekkarannan kunnosta on huolehdittava, sillä se palvelee myös lasten kesäsiirtolan toimintaa. Huviloiden ja nii-

hin kuuluvien rakennusten tulee olla tulevaisuudessakin osa kesähuvilakulttuurille ominaista rantamaisemaa.

Tontteja ei saa rajata tiealueesta tavalla, joka häiritsisi maisemakokonaisuutta tai peittäisi näkymiä metsään. Nykyinen vähäeleinen aitamalli ja perustustapa on suositeltavin.

4. Leppäniemen alueen säilytettäviä ominaispiirteitä ovat rantamaisemat sekä Kallahdenniemenlelle ominaista huvilakulttuuria edustavat tilat Gullvifvan, Louhela sekä Björkbacka. Kaavoituksessa on otettava huomioon näiden kohteiden pihatilojen, kasvillisuuden sekä puutarharakenteiden säilyminen.

Leppäniemen rakennuskanta edustaa pääosin uudempaa kesähuvilakulttuuria, joka on suunnittelualueen kokonaisuuden kannalta merkittävää. Lisärakentaminen alueelle on mahdollista, mikäli uudet rakennukset ovat rakennustavaltaan, ulkoasultaan sekä mittakaavaltaan yhtenäisiä olemassa olevan rakennuskannan kanssa. Rakennukset tulee sijoittaa rantametsikön taakse, jotta ne eivät saisi liikaa huomiota maisemassa. Louhelan ja Björkbackan tilojen yhteydessä tulee erityisesti ottaa huomioon myös pihajäsentely. Gullvifvanin tilalla tulee säilyttää pihapiirin omaperäinen yleisilme.

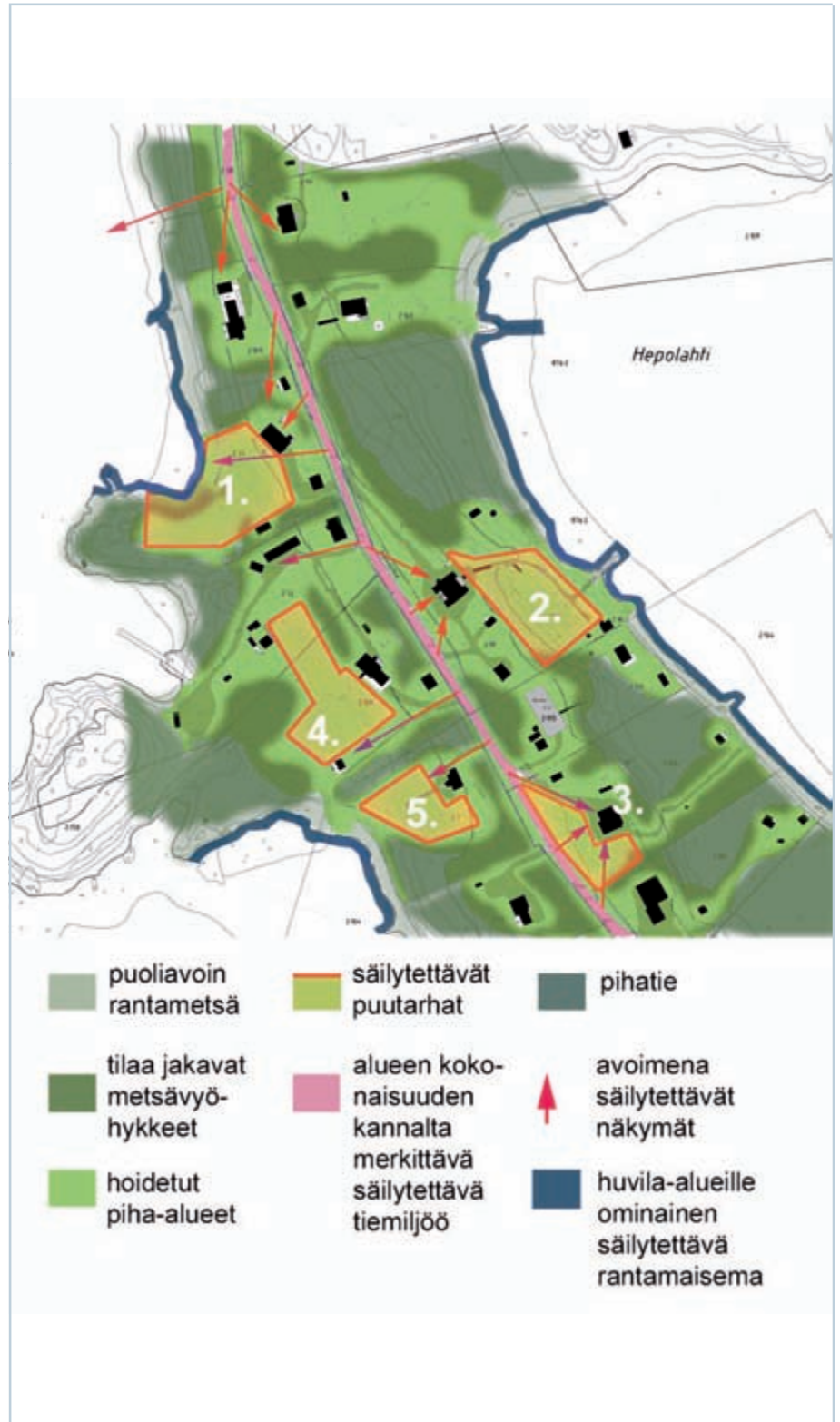
Alueen tiheät rantavyöhykkeen tervalepikot tulisi säilyttää, sillä ne ovat olennainen osa Leppäniemen rantamaisemaa. Rantasaunat tai venelaiturit eivät saa vähentää rantojen luonnonarvoja eivätkä maisemallista kokonaisuutta.

5. Kuningattaressa sijaitseva rakennuskokonaisuus on edustava esimerkki vaatimattomammasta 1900-luvun alun huvila-arkkitehtuurista. Pihapiiriin kuuluva hedelmätarha sekä villiintynyt kalliopuutarha ovat alueellisesti merkittäviä puutarhakohteita, joille tulisi laatia kunnossuunnitelma.

Tilallisesti piha-alue tulisi säilyttää nykyisen kaltaisena. Rakennusten muodostaman pihapiirin säilymisestä on huolehdittava. Lisärakentaminen ei ole suositeltavaa nykyisten rakennusten läheisyyteen, sillä pihajäsentely muuttuisi olennaisesti nykyisestä.

Näkymät merelle tulee hoitaa puoliavoina, jotta merituuli ei vaikuttaisi liikaa tilan pienilmastoon. Pihalla kasvavat jalopuut ja vanha puutarha tulee säilyttää.

kartta 6. Kallvikintien huvila-alueen ominaispiirteet.

7. Lähteet

1. Kallahdenniemen asemakaava, osallistumis- ja arviointisuunnitelma, 2000.
Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto
 2. Helsingin Kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja, 1980. Biologinen rantatutkimus Vartiosaari-Ramsinniemi-Kallvik-Uutela.
 3. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, 2000. Kallahden luonnonhoitosuunnitelma 2000-2009.
 4. Helsingin arvokkaat luontoalueet 2- Kallahdenharjun luonnonsuojelualue,
Helsingin kaupunki ympäristönsuojelulautakunta ja ympäristönsuojelutoimisto.
 5. Helsingin kaupunginkanslia ympäristönsuojelutoimisto. 1988.
Kallahdenharjun suojelualueen käyttö- ja hoitosuunnitelma.
 6. Vuosaari-merellinen kaupunginosa, 1990.
Vuosaari-seura ry., Helsingin kaupunginosayhdistysten Liitto, Helsingin kaupunki.
 7. Erkki Riimala. 1987.
Höyryä Helsingin vesillä-Pääkaupungin paikallisliikenteen höyryveneitä ja saaristoreittien matkustajahöyrylaivoja, Suomen Laivahistoriallinen Yhdistys ry, Helsinki
 8. Vuosaaren Kallahdenniemen ulkoilualueen käyttäjäkysely, 1994
Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, ympäristötoimisto.
 9. Vuosaaren ranta-alueiden virkistyskäyttösuunnitelma, 1988.
Helsingin kaupunginkanslia, talous- ja suunnitteluosasto, Maisema & Suunnittelu Fairhurst.
 10. Helsingin kaupungin liikuntaviraston julkaisuja, 1992. Kallahdenniemen yleissuunnitelma. Maisema & suunnittelu Fairhurst
 11. Kurtto Arto, 1998.
Helsingin arvokkaat kasvisto- ja kasvillisuuskohteet 1990–1998. Päivitys vuodelta 1998.
 12. Helsingin lintuatlas, pesimälinnusto 1996-97
Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 1/98. Helsinki 1998.
 13. Vuosaari-merellinen kaupunginosa, 1990
Vuosaari-seura ry., Helsingin kaupunginosayhdistysten Liitto, Helsingin kaupunki.
 14. Erkki Riimala, 1987.
Höyryä Helsingin vesillä- Pääkaupungin paikallisliikenteen höyryveneitä ja saaristoreittien matkustajahöyrylaivoja. Suomen Laivahistoriallinen Yhdistys ry, Helsinki.
 15. Lassenius Torolf, 1997.
Elämää Vuosaaren Kallahdessa, Helsingin kaupunginmuseo, Helsinki.
 16. Kirjoittamaton lähde. Rutenberg.
Maastokäynti kesäkuussa 2001.
 17. Kirjoittamaton lähde. Lauharanta.
Maastokäynti kesäkuussa 2001.
 18. Kirjoittamaton lähde. Hahle Pekka.
Helsingin kaupunginarkisto.
 19. Kirjoittamaton lähde. Luostarinen Matti.
Helsingin kaupungin ympäristökeskus.
 20. Arkkitehtiryhmä A6 Oy, 1998.
Kallahdenniemen uimaranta/ Liikuntavirasto.
 21. Kallahdenniemi, osa 2 . Rakennusperinnön arvot.
Kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2005:8
- Valokuvat:
Tommi Kärki
- Puutarhapäiväkirjaotteet:
Museovirasto, Torolf Lasseniuksen yksityinen kokoelma

8. Liitteet

Liite 1.

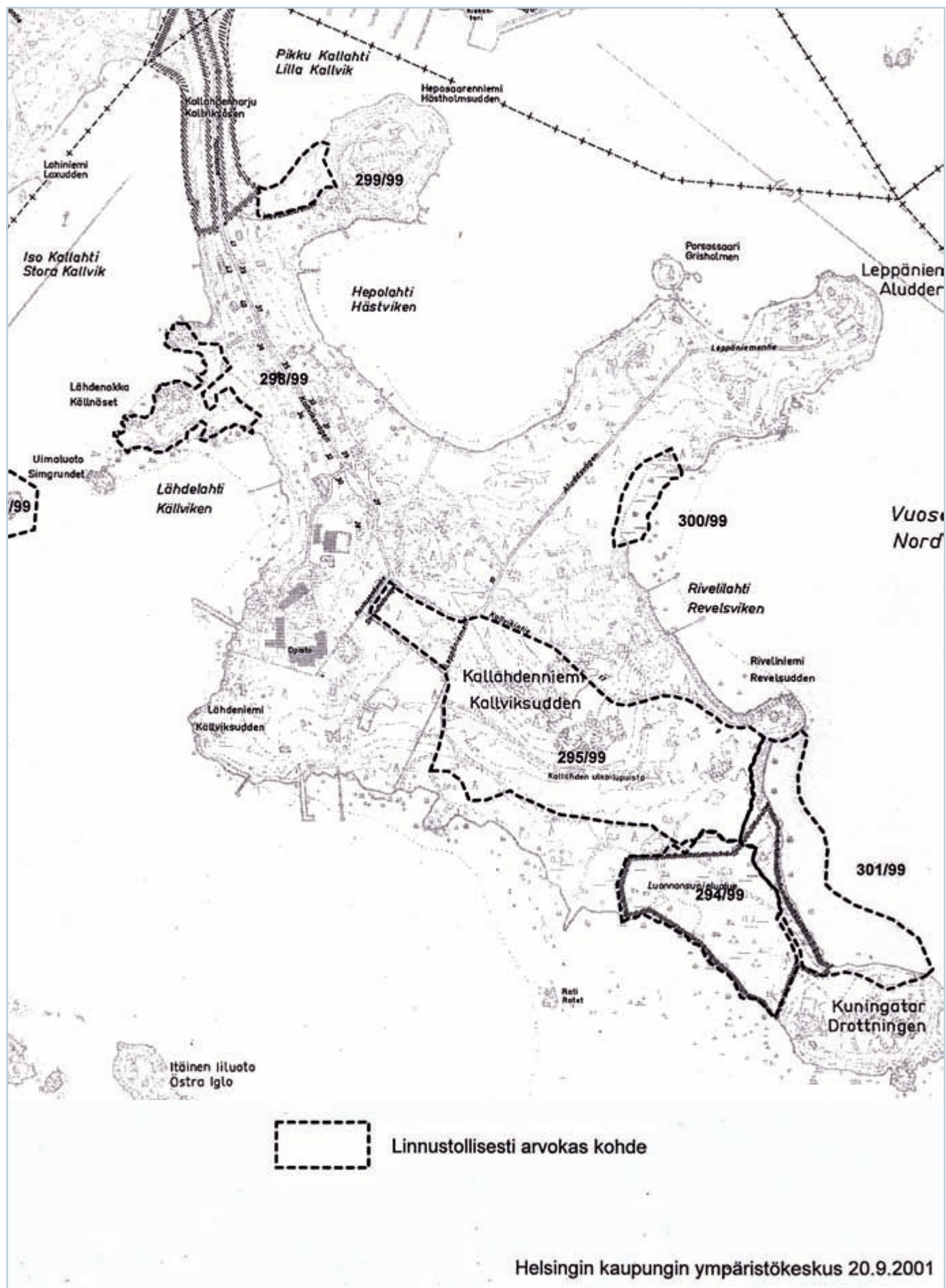
Linnustollisesti arvokkaat kohteet.

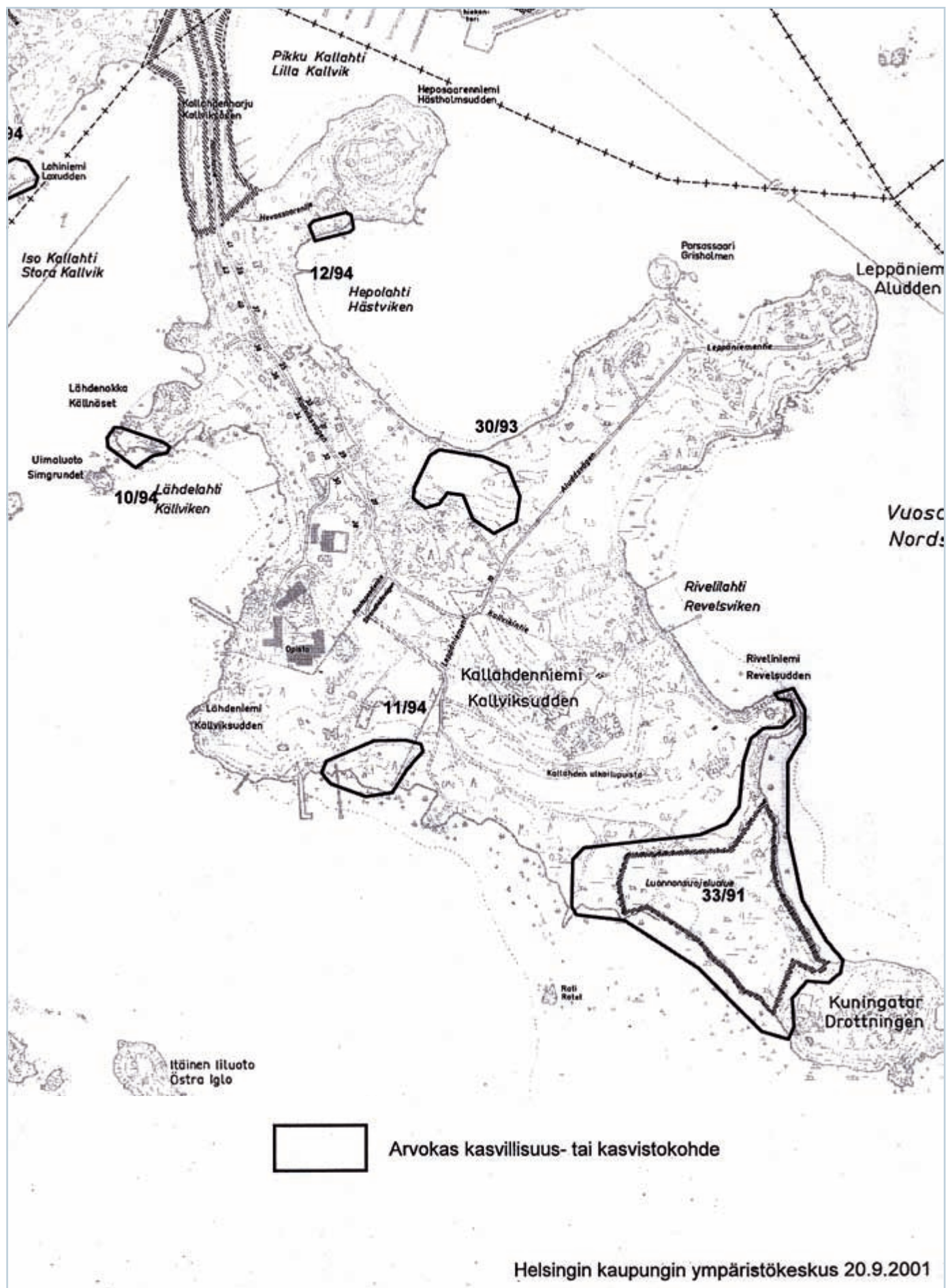
Liite 2.

Arvokkaat kasvillisuuskohteet.

Liite 3.

Kallahdenniemen huvilat (kartta ja luettelo)

Tekijät

Arkkit.yo Tommi Kärki

Nimike

KALLAHDENNIEMI: OSA I

Maisema- ja kulttuurihistoriallinen selvitys ja virkistysalueiden yleisuunnitelma

Sarjan nimike

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä

Sarjanumero	2005:7	Julkaisuaika	7.10.2005
Sivuja	50	Liitteitä	3
ISBN	952-473-436-2	ISSN	0787-9024
Kieli koko teos	FIN	Yhteenveto	FIN

Tiivistelmä

Vuosaaren Kallahdenniemi on tunnettu hienoista uimarannoistaan sekä kauniista harjumaistemastaan ja luonnosta. Kallahdenniemi on tärkeä virkistysalue ja merkittävä kulttuurihistoriallinen kokonaisuus. Alueella on runsaasti viime vuosisadan alussa rakennettuja huviloita sekä säilyneitä puutarhoja. Helsingissä on jäljellä enää muutamia yhtä muuttumattomassa tilassa säilyneitä huvilayhdyskuntia. Kallahdenharju, Kallahden rantaniitty ja niemeä ympäröivä vesialue kuuluvat Natura 2000 -ohjelmaan.

Kallahdenniemen asemakaavatyön pohjaksi laadittussa raportissa on maisema- ja luontoarvojen lisäksi tuotu esiin Kallahdenniemen historiaa, luontoarvoja, maiseman ja huvila-alueiden ominaispiirteitä sekä selvitetty alustavasti säilyneiden puutarhojen arvoa. Kulttuurihistorialliset arvot ja alueelle ominaiset piirteet pyritään ottamaan huomioon tulevassa suunnitteluprosessissa siten, että alue säilyttää jatkossakin asemansa kulttuurihistoriallisena kokonaisuutena.

Virkistysalueiden yleissuunnitelmassa on pääasiassa kartoitettu alueen yleisiä virkistysmahdollisuuksia. Niiden pohjalta on luotu suunnitelma, joka ottaa huomioon Kallahdenniemen luontoarvot sekä maisemalliset ja historialliset lähtökohdat. Suunnitelman tarkoituksena on laajentaa Kallahdenniemen virkistysalueiden tarjontaa. Suunnitelman pääpaino on kohdistettu toimivan reittiverkoston kehittämiseen ja ympäristön kulutuskeston parantamiseen.

Raportin toisessa osassa on selvitetty Kallahdenniemen rakennusperinnön arvoja ja annettu toimenpidesuosituksia asemakaavoitusta varten. Raportin toisen osan on laatinut arkkitehti, tekniikan tohtori Leena Makkonen.

Kallahdenniemeä koskevaa luonnosmateriaalia on julkaistu kaavoitusosaston selvityksiä sarjassa numerolla 2002:1.

Asiasanat

Helsinki, Kallahdenniemi, Kallahdenharju, kulttuurihistoriallinen selvitys, maisemaselvitys, huvilat, huvilakulttuuri, maisemasuunnittelu, virkistysalueet, suunnitelmat

Sarjassa aikaisemmin julkaistu:

- 2005:1 Jätkäsaari, osayleiskaava,
osayleiskaavaehdotuksen selostus
- 2005:2 Timo Kopomaa,
Naapuruussuvaitsevuus
- 2005:3 Helsingin kaupunkisuunnitteluvirast
on toimintasuunnitelma 2005–2007,
osa I: Toiminnan perusta ja keskeiset
tehtävät
- 2005:4 Ulla Korhonen-Wälmä, Pirjo
Ruotsalainen, Lähiöprojektin
projektisuunnitelma 2005–2007
- 2005:5 Ulla Korhonen-Wälmä, Pirjo
Ruotsalainen, Lähiöprojektin
toimintakertomus vuodelta 2004
- 2005:6 Liikenteen kehitys Helsingissä
vuonna 2004